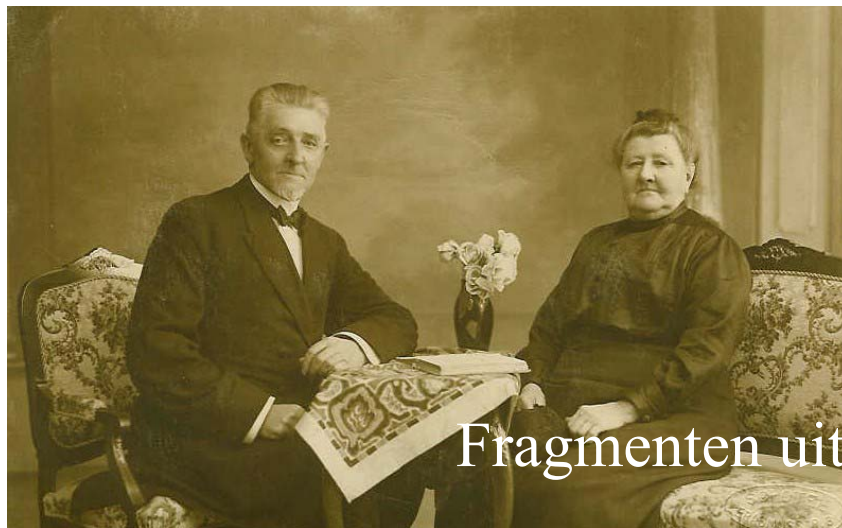

G. Molenaar.

1853 - 1944

Fragmenten uit het leven van Gerrit Molenaar

Inleiding

Op 18 december 1853 werd Gerrit Molenaar geboren. Ruim 91 jaar later, in maart 1944 overleed hij. Gerrit Molenaar was mijn overgrootvader van vaders kant en de oud-oom van moeders kant.

Ik heb van mijn ouders bij flarden gehoord over deze man, die op latere leeftijd predikant werd. Maar mijn echte belangstelling voor hem bloeide op nadat ik begin 2003 een schrift in handen kreeg met daarin een deel van zijn levensverhaal. Dat fascinerende verhaal werd het begin van een speurtocht om meer van deze Gerrit te weten te komen.

In dit boekje heb ik de verhalen die ik van en over hem tegen kwam gebundeld. Ze geven zicht op zijn leven en op de maatschappij waarin hij zich bewoog.

Het levensverhaal dat Gerrit Molenaar zelf opschreef kreeg ik van mijn neef Jaap Bestebreurtje uit Windhoek, in Namibië. Het is helaas niet volledig en eindigt omstreeks 1880. Uit documenten die ik kreeg van de burgerlijke en kerkelijke gemeenten waar Gerrit gewoond en gestaan heeft, heb ik de periode na 1880 gereconstrueerd.

Die speurtocht was leuk en verrassend. Vooral het archief van de Christelijke Gereformeerde Kerk en de contacten die ik had met de scriba's of predikanten van de kerkelijke gemeenten waar ds. G. Molenaar gediend heeft, hebben bijzonder materiaal opgeleverd.

Kees Bestebreurtje
Papendrecht, najaar 2003

N: 52. *W*eden den negenhienden Decemben achtienhonderd dinn-
 envijftig, is voor ons ondergeteekende, Ambtenaar van den
 burgerlijken stand der gemeente Wierick, 144 Schone-
 stroomer Molenaars, van beroep arbeider, oud vier en twee-
 tig jaren, wonende binnen deze gemeente, welke ons
 heeft verklaard, dat ten tijden hierte op den zevenden
 dorus maand, des namiddags ten vier ure, in het huis
 staande aan de laagzijde de Wierick, bij N: 1201 is ge-
 boren een kind van het mannelijke geslacht, in tusschen
 des Koolen, zonder beroep, wonende ten tijden hierte, tijden
 achtogenste.
 Het kind zal genaamd worden Gerrit.
 Zijn de de tevenschrijving gedaan op aangeifte
 van den vader van gemeld kind.
 Van Weeke verklaring wij deze acte hebben opgemaakt
 in tegenwoordigheid van Arien Blaauwboer,
 van beroep arbeider, oud twee en twintig jaren, en van
 Hendrik Miller, Melchior, van beroep, Heelmeester
 meester, oud twee en twintig jaren, beiden in deze gemeen-
 te wonaachtig. En is deze acte na recitatie door
 ons en de getuigen zoo mede door den Compromis
 ondersteekend.
 J. Molenaar
 A. Blaauwboer
 H. M. Melchior } De Ambtenaar Wierick,
 J. Kroomen.

De geboorteacte van Gerrit Molenaar

1853 Winkel

Waard- en Groetpolder 1860

Ons spoor begint in Winkel, een dorp aan de rand van de Waard- en Groetpolder in de kop van Noord-Holland. Op 17 december werd Gerrit Molenaar geboren. Daarvan wordt melding gemaakt in de burgerlijke stand:

.. is verschenen Simon Molenaar, van beroep arbeider, oud vier en twintig jaren, wonende binnen deze gemeente, welke ons heeft verklaard dat te zijnen huize op den zeventienden dezer maand, des namiddags ten vier ure in het huis staande aan de laagzijde te Winkel, wijk A No. 120 is geboren een kind van het mannelijk geslacht, uit Maartje Koeten, zonder beroep, wonende ten zijnen huize, zijne echtgenote.

Welk kind genaamd zal worden **Gerrit**.

De aangifte gebeurde in tegenwoordigheid van Arien Blaauwboer, arbeider en Hendrik Willem Melchior, heel- en vroedmeester te Winkel.

In 1900 nam Gerrit Molenaar de pen ter hand en schreef zijn jongste herinneringen op. We beginnen het verhaal met de eerste jaren in Winkel, de tragische dood van zijn vader op 4 september 1866 en het huwelijk dat moeder Maartje daarna sloot met Pieter Keetman, de man met wie Gerrit menig borrel gedronken moet hebben en waar hij op den duur een verschrikkelijke hekel aan kreeg.

Aan mijn geliefde kinderen

Welgelukzalig is hij,

*Enz.
Ps. 146 : 5*

Dat

Het bovengenoemde getuigenis inderdaad waar is, en in het leven van des Heeren volk ervaren wordt, en daarom der moeite waard om dat immer in gedachtenis te brengen; neem ik de pen heden (1900) op om dat uit het leven Uwer ouders aan u te toonen door in geschrift te stellen de hoofdtrekken uit de levensgeschiedenis van uw ouders, opdat het u moge nopen tot een Gode geweid leven, om van alles af te zien en Uwlieders verwachting te stellen op de Heere Heere, den God Abrahams, Izaaks en Jacobs, aan wien ge door Uwe ouders in Uwe prilste jeugd zijt opgedragen en ingelijfd in het verbond der genade, door en in het sacrament van den heiligen doop.

Het was in het jaar 1853 op den 18den December dat ik geboren werd in de Waard- en Groetpolder onder de gemeente Winkel. De naam van mijn vader was Simon Molenaar, die van mijn moeder Maartje Koeten. Ik heb 2 broers gehad, Jan en Mathijs. Jan is 19 weken oud geworden en Mathijs 5 jaar.

Ik bleef dus als eenigst kind over.

Mijn grootvader heette Matthijs Molenaar, mijn grootmoeder Neeltje Visch uit welks huwelijk mij bekend zijn behalve mijn vader Mathijs Molenaar, Neeltje Molenaar en Trijntje Molenaar. Deze heb ik nog gekend. Met de volgende personen waren zij gehuwd:

Mathijs: met Antje de Graaf
Neeltje: met Cornelis Peetoom
Grietje: met Cornelis van Eeten
Trijntje: met Cornelis Joon.

De kinderen daaruit geboren (en mijn neefs en nichten waren) zijn de volgende:

Mathijs Molenaar,
Jan en Pieter Joon,
Cornelis, Pieter, Mathijs, Grietje en Jan van Eeten,
Neeltje Peetoom.

De familie Joon waren timmerlieden, de andere landbouwers, allen woonden op het dorp Winkel in de provincie Noord-Holland.

M'n grootvader van moeders kant heette Gerrit Koeten.

M'n grootmoeder: Maartje Keetman.

Uit dit huwelijk zijn mij bekend: Jan – Aaltje en Neeltje Koeten.

Daar deze familie vroeg is uitgestorven kan ik met zekerheid hier niet veel van melden, alleen dat Aaltje gehuwd is met Jacobus Hoojer en Neeltje met Cornelis Paater. Deze genoemde ooms waren watermolenaars en visschers. Uit die huwelijken zijn kinderen gesproten, doch mij niet bekend.

Vanwaar deze onbekendheid komt zal u later blijken. Zij waren allen woonachtig te Winkel en Lutje Winkel (dit laatste is een gehuchtje kort bij Winkel liggende).

Nu de familie zoover mij bekend is, genoemd werd, nu keer ik terug tot de geschiedenis van mijn leven.

De genoemde Waard- en Groetpolder is een drooggemaakt stuk van de Zuiderzee. Aan de golven ontwoekerd, is het gemaakt tot een vruchtbaaren landstreek en omringd door een dijk die loopt langs de dorpen: Aartschwoud, Winkel en Kolhorn. De bevolking vindt haar bestaan uit landbouw, vandaar dat wij allen in dien arbeid zijn opgeleid. Mijn vader was in het begin van zijn huwelijk boerenarbeider, doch als zoodanig heb ik hem niet gekend. Vader en moeder misten beiden het voorrecht te kunnen lezen en schrijven. Niettegenstaande dit onmisbaar voorrecht is mijn vader toch nog aannemer van grondwerken geworden en heeft hij verschillende publieke werken uitgevoerd die mij nog bekend zijn.

Ondermeer is de vijver met de tuin en heuvel waarop de pastorie der N.H.Kerk staat op het dorp te Winkel door hem gemaakt alsmede een vaart door de Heer-Hugo-waard, welk werk hij pas was begonnen toen de Heere hem op 33-jarigen leeftijd door de cholera, die toen zoovele menschen ten grave bracht, uit het leven nam in het jaar 1865 op den 7den September.

In dien tijd stond het met de Godsdienst o zoo donker. Het modernisme had daar vooral wortelen geschoten. Het eenige levensdoel was aldaar: de aarde. Gods geboden werden gruwelijk vertreden zonder dat één stem zich daartegen verhief. Het onderwijs der jeugd werd onvermaand verwaarloosd, zoodat de kennis van God en Zijn Woord bij niemand in dien tijd werd gevonden. De nationale zonden, te weten vloeken en Sabbath-schenden, tierden daar als welig riet aan den waterkant. De Bijbel werd daar nergens meer gelezen en ik herinner mij niet dat ik ooit in dien streek van den Bijbel heb gehoord. Waar de meeste menschen daar een akker of tuin hebben zag men alom op den Zondag ieder op zijn akker arbeiden, zonder dat ik ooit iemand heb hooren zeggen dat zulks zonde was.

In die donkere toestand is helaas mijn vader plotseling uit het leven weggenomen en liet mijn geliefde moeder en mij in even donkeren toestand achter. Ik was toen 12 jaar en weet niet dat ik ooit iets uit den Bijbel heb gehoord dan alleen op zekeren nacht toen het vreeselijk on-weerde en de donder 8 uur aaneen door de lucht ratelde en de bliksemschichten boven het licht der lamp waarbij wij zaten en de angsten zich van ons meester maakten, werd ik gedwongen uit een Nieuw Testamentje m'n ouders voor te lezen. Het was mij bijna onmogelijk omdat ik nog maar slechts een half jaar op school had gegaan en dan. Ik was buiten zinnen van angst en ik beefde over al mijn leden. M'n ouders dachten aan het vergaan der wereld. Dit onvergetelijke heeft bij mij indrukken nagelaten. Er moest een God zijn die heerschappij voerde. Die ook over regen, den wind en over de wolken regeerde, die Hij had voortgebracht en gebod wat Hem behaagde. Ik voelde dat ik – schepsel – diep afhankelijk moest zijn van Hem. Later heeft mij dit dikwijls vrees doen aanjagen. Hoe meer ik in mijn onkunde aan God dacht, des te grooter werd mijn vrees.

Ik herinner mij nog dat vaak bij sterfgevallen, bij noodwil, bij het zien der zon, maan en sterren, planten, boomen en dieren het mij vaster begon te worden dat er een God was. Hierover hoorde ik dat vele menschen Zijn bestaan ontkenden. Ik hoorde spottend over Hem spreken. Vooral in de buurt waar ik woonde. Overigens heb ik tot mijn 16^e jaar nooit meer iets van God gehoord. Wat ik gedacht heb is hierboven gemeld. Dit heeft echter nooit iets anders dan vrees nagelaten. Later heb ik begrepen dat dit de nawerking was der ingeschapen Gods-kennis, die alle menschen deelachtig zijn.

Ik keer echter tot het overlijden van mijn vader terug.

Alles ging z'n goeden gang. Vader was een groot werk in Hugowaard begonnen. Ging Maandag 's morgens vroeg weg en kwam 's Zaterdag – middags weer thuis omdat de afstand 2 uur gaans was. Hier zou hij goede zaken maken. Plannen voor de toekomst waren reeds gemaakt.

Doch de Heere dacht er anders over. Op zekeren Maandag-morgen om 3 uur vertrok hij als naar gewoonte. Op de omliggende dorpen was cholera uitgebroken, doch Winkel was nog verschoond gebleven. Op dienzelfden Maandag werden wij opgeschrikt doordat er een jongeling, 's morgens nog gezond z'n arbeid begonnen, plotseling door de cholera aangetast was gestorven en op dien dag ('s middags 2 uur) begraven werd. Heel het dorp was vol angst en vrees, omdat hiermede die gevreesde ziekte z'n intrede in ons dorp had gedaan.

Doch meer greep de angst ons aan toen op dienzelfden middag om 3 uur vader thuisgebracht werd met cholera. Een vreselijke nacht brachten wij met hem door. Van de vreselijke krampen kroop hij door zijn bed, en de familie – beangstigd voor besmetting – bleef aan de deur staan. Men durfde niet binnenkomen. Dien anderen morgen meende men dat de cholera bij hem geweken was. Bij het naar bed gaan 's avonds ging ik mijn vader goeden nacht wensen. Toen vertelde hij mij dat hij beter was, en ik ging daarop verblijd naar bed. 's Morgens daarop had die vreselijke ziekte mij aangetast. Binnen 2 uur was ik buiten kennis en ben 3 dagen bewusteloos geweest. In die 3 dagen tijds is mijn vader gestorven en begraven. Ik heb toen nog 17 weken noodig gehad om geheel te herstellen. De cholera was toen van ons dorp geweken. Door dit onverwachte gebeuren – het sterven van mijn vader – moesten de plannen van moeder en mij, die vader gedacht had, veranderen. Bestond het plan om mij op te leiden in het vak van mijn vader, ik moest na zijn sterven gaan verdienen om mede de kost te winnen. Ik werd bij een landbouwer verhuurd van 's morgens 5 tot 's avonds 6 uur. Ik had in het landbouwersleven geen lust, doch verrichtte mijn arbeid uit gehoorzaamheid en hadden wij tamelijk ons bestaan. Moeder verrichtte naaiwerk en ging 6 dagen uit werken.

Dit duurde ongeveer 2 jaar. Toen sloot moeder weer een huwelijk met Pieter Keetman, een varensgezel. Deze had 3 kinderen in het weeshuis te Barsingerhorn, doch kwamen na het huwelijk natuurlijk thuis, en kregen wij weer een gezin, nu bestaande uit 6 personen.

M'n tweede vader maakte zich helaas schuldig aan het misbruik van sterken drank en dit bracht ons in armoede. Dorpelingen en ook de familie zagen ons met verachting aan. Een stiefbroer, even oud als ik, wilde niet arbeiden maar verspilde zijn tijd in lediggang en ondeugd. Ik bleef mijn best doen en verdiende steeds geld en werd daardoor de lieveling van mijn stiefvader. Hij verlangde van mij dat ik bij hem op een beurtschip zou varen. Zin in den boeren arbeid had ik niet, mij leek het op de vaart prettiger. Zoo kwam er verandering in mijn beroep.

Wij verdienden samen een aardig sommetje, maar helaas, mijn stiefvader verdronk veel en leerde ook mij, hoe jong ik nog was, jenever drinken als water. Moeder had nu niet alleen een man die dronk, doch haar eenigst kind ging ook dien vreeselijken weg op. Hierdoor gingen wij geheel in armoede en verachting ten onder. Dan waren huiselijke twisten aan de orde van den dag.

Bedenk hierbij, mijn geliefde kinderen met ootmoed en dank aan den Heere aan uw opvoeding en aan het voorbeeld wat gij door Gods genade in uw ouders hebt ontvangen. Verzuimt toch nooit uw ouders in eere te houden en het in uw leven te laten uitkomen. Het zal u een sieraad zijn en een medicijn voor uw ziel.

Uit ons werk ontslagen werden wij door gebrek aan het noodige voedsel en deksel genoodzaakt ons land en volk te verlaten om te trachten elders een mogelijkheid te vinden om arbeid te verkrijgen. Dit moesten wij wel doen om niet tot den bedelstaf te geraken. Wat een verandering! Kort daarvoor leefden wij in eer en konden van het vette der aarde genieten. Nu, door honger gedreven, waagde ik het eens aan een boer een boterham te vragen. Ik werd echter als een hond weggejaagd. Wat heb ik toen om mijn overleden vader geweend. Hoe heb ik toen mijn moeder vaak hopeloos omhelsd, beweende onze rampspoed waarin wij leefden. Wij kenden geen andere toevlucht dan het nietige stof en in deze hopelooze toestand kwamen de gedachten in ons op om naar de Anna Paulowna-polder te gaan.

1868 Anna Paulowna

Nooit vergeet ik de dag waarop wij onze geboorteplaats verlieten. Ik was toen 15 jaar en had een goed besef van onze toestand. Bij het weggaan moest ik nog eens terug zien naar de dorps-kerktoren die mij de plaats herinnerde waar mijn onvergetelijke vader lag begraven. Geen der familieleden had afscheid van ons genomen. Uitgeworpen door de dorpelingen scheen alles nu om ons vertrek te juichen. Wij die zulk een hoge achting hadden genoten werden nu door een ieder met minachting aangezien. Zonder werk, zonder geld, en zonder huis kwamen wij op Zondag 2 Augustus 1868 te Anna Paulowna aan.

De diepte waarin wij gezonken waren was oorzaak dat de kinderen van mijn stiefvader weder in het weeshuis te Barsingerhorn werden opgenomen zoodat ik weer alleen thuis was als eenigst kind. In Anna Paulowna aangekomen zijnde gelukte het spoedig een woning te huren en 's Maandags kregen wij beiden werk. We moesten vlas in schepen laden en verdienden daarmede samen ongeveer 20 gulden. Dat gaf moed zoodat wij dachten het nu gewonnen te hebben. Het ging dan ook bijzonder wel, maar des te meer wij verdienden des te meer wij verdrongen zoodat er van vooruitgang geen sprake was. De huiselijke twisten begonnen steeds heviger te worden. Dit deed mijn moeder van verdriet verteren. Zij zag nu ook mij, haar eenigst kind, voor dronken opgroeien.

Al spoedig kreeg ik kameraden waarmede ik mij, vooral 's Zondags, in zonden baadde.

Al de vermaningen mijner moeder hadden op mij niet de minste invloed.

De bevolking was daar een bonte mengeling. Uit allerlei streken van het land hadden daar zich menschen gevestigd en dientengevolge ook van allerlei geloof. Het meest trok de aandacht een kleine groep “afgescheidenen” die een klein kerkje hadden in het westelijke gedeelte van Anna Paulowna. Ons huisje stond daar dichtbij. Over die menschen werd veel gesproken. Ik had van afgescheidenen nooit gehoord, maar men vertelde mij dat zij zeer godsdienstig waren, tweemaal stipt naar de kerk gingen, niet vloekten, nooit dronken waren, geen kermis vierden, altijd voor hun eten baden, andere menschen bestraffen. 's Zondags wilden zij niet werken, zij spraken veel van dood en eeuwigheid, geloofden in hemel en hel en dat zij alleen meenden naar den Hemel te zullen gaan. Dit alles was voor mij iets nieuws. Daarom wekte dit mijn belangstelling op hen eens te zien.

Als zij naar de kerk gingen moesten zij langs ons huisje heen. Ik wachtte hen daarom op een Zondagmorgen op. Wat ik verwachtte bleek niet zoo te zijn. Ik dacht, het zullen wel wonderlijke menschen zijn, en dat het “bijzondere” aan hen te zien zou zijn. Het meest was ik echter verbaasd, toen men mij vertelde dat hun “dominee” in de week als slootgraver dienst deed. Later bleek mij dat deze man

ouderling was en 's Zondags de gemeente diende omdat de gemeente te klein was om een eigen leeraar te kunnen onderhouden.

Onder het gaan naar de kerk ontbrak het hen niet aan hoon en spot en scheldwoorden. Het was toen een geheel anderen tijd als thans. Wie zich toen tot de Gemeente voegde, werd vooral in Anna Paulowna vervolgd en verdrukt. Die verdrukking bestond hierin dat zij vooral in hun broodwinning werden benadeeld en vooral werden zij het voorwerp van bespottung en verachting en het onderwerp van bespreking. Doordat zij een sierlijken levenswandel hadden die zeer sterk afstak bij de overige bevolking wier leven en werken bestond in jenever drinken, kaartspelen, vloeken en pretmakerij. Des Zondags waren de kroegen van 's morgens tot diep in den nacht vol.

Er werd in dien tijd veel geld verdiend zoodat armoede niet heerschte.

In dat kort omschreven leven gingen mijn vader en ik op, zoodat het huiselijk leven er niet op verbeterde. Wij maakten nog meer geld aan sterken drank op dan voorheen. Ter kerke gingen wij nooit. De Zondag was voor ons een dag van ontspanning, maar tevens een dag van smart van moeder die vaak haar nood mij klaagde. De zonden die het teer gevoel der harten geheel weg neemt, zelfs tusschen ouders en kinderen, hadden ook mij zoo stomp gemaakt dat moeders verdriet zoo weinig invloed uitoefende. Zoo was ik het besef der schuld tegenover mijn moeder weer kwijt, en ging ik met mijne stiefvader steeds dieper het hellend vlak afglijden.

Korten tijd na onze komst in Anna Paulowna kwam ik zoo nu en dan in aanraking met de “fijnen” zooals de leden der Chr. Geref. Gemeente aldaar genoemd werden. Zoo vaak ik met hen in aanraking kwam, zoo vaak werd ik door hen vermaand. Daartoe was voldoende aanleiding omdat ik mij steeds maar schuldig maakte aan het misbruiken des Heeren naam. Doch ik achtte het man'lijk hen zoo kwaad mogelijk te bejegenen waardoor ik bij mijn kameraden veel “roem” oogstte. Zoo heb ik hen, nu tot mijn groote smart, veel pijn gedaan.

Gedenk hierbij mijne geliefde kinderen, als gij dit leest, aan het groote en onschatbare voorrecht dat gij een opvoeding moogt genieten in de vreeze des Heeren, zodat ge niet zoo onkundig zijt als uw vader was, die niet begreep dat de Heere Zijn Volk wilde gebruiken om mij te grijpen uit de stroom der zonden die mij zou verzwelgen en doen verzinken in een bodemlooze diepte. Acht nooit de vermaning van des Heeren volk gering. God steekt daarin zijn Vaderhand aan u toe. Grijpt dien dankbaar aan en ge zult er wel bij varen.

Doch ter zake.

Het vele geld verdienen werkte voor mijn vader mede dat hij hoe langer hoe meer door den dranklust werd vervoerd en mij in die vaart meesleepte. Daardoor steeg de ellende in ons huis te top. Dit deed mij leed zoodat ik begon te denken aan mijn toekomst en zag zeer duidelijk in dat, wanneer ik zoo voortging met jenever drinken ik mij dan schoon kan spiegelen aan mijnen ouders, die vroeger gelukkig leefden (althans in vrede) maar nu door drankmisbruik in armoede, in oorlog, in verachting en levenszothed bijna ten onder gingen zoodat het genot der drankroes in het leven als martelaar zich oploste.

Deze toekomst wachtte mij ook.

Dit scheen mij zoo donker tegen dat mij de vrees voor de toekomst mijn hart deed beven en sidderen.

Dit gezicht in de toekomst kwam mij plotseling voor en maakte mij zoo bevreesd dat ik het plan opvatte om van nu af aan geen drank meer te gebruiken.

Mijn stiefvader vroeg mij naar de reden. Een dag daarvoor had ik nog, naar gewoonte, met hem gedronken.

Ik vertelde hem mijn vrees voor de toekomst. En ik stelde hem tevens voor, geen drank meer te gebruiken opdat hij ons huisgezin, waarop een ieder met verachting neerzag, weer in eere hersteld zou worden, en hoe met mijn moeder haar leven zou verkwikken die nu door verdriet vermagerd was. Ik verzekerde hem dat ik van nu af aan geen stap meer met hem zou zetten op dien verwoestenden weg. Mijn stiefvader – arme man – blind voor zichzelf, viel uit in razen en vloeken en bedreigde mij met de vreeselijkste dingen als ik moeder zou vertellen hoeveel wij per week verdrongen hadden en als ik bekend zou maken wat wij verdienden.

Ik antwoordde dat ik niet langer mijn moeder wilde bedriegen en haar verdriet aandoen.

Mijn voornemen bleef ik gestand en vertelde moeder mijn plan waarop zij zich zeer verblijdde. In mij had zij in haar tegenspoeden een kleine steun. Het gevolg hiervan was dat ik aanstonds niet meer met hem mocht samenwerken. Mijn vader begon mij toen te laten en hij verstootte mij geheel. Ik ging van hem af en zocht werk bij een anderen baas. Mijn weekloon bracht ik geheel thuis en dronk in het geheel geen drank meer.

Bij mijn nieuwen baas werkte een “afgescheiden” man, lid van de reeds genoemde Gemeente. Hoewel ik geen drank meer dronk, vloeken en spotten deed ik des te meer. Daarover vermaande die man mij steeds weer. Hij hield aan, hoe schandelijk ik hem ook bejegende. Eens sprak hij tot mij een woord wat ik maar niet kon kwijtraken – het was het woord van onzen Heiland tot Nicodemus - : “tenzij iemand wederom geboren worde hij kan het Koninkrijk Gods niet beërven”.

Toen ik hem vroeg wat dit beteekende, wat wedergeboorte was, toen kon hij mij dat niet verklaren. Hij was een eenvoudige boerenman, geheel onontwikkeld, doch hij raadde mij eens aan bij hem aan huis te

komen dan zou zijn vrouw die de tering had en ziek op bed lag – nabij de dood – die zou mij dat wel eens verklaren want dat was een wedergeboren ziel. Doch dit wilde ik echter niet. Onder dit alles hoorde ik veel uit Gods Woord spreken, en zo werden de eerste beginselen in mij opgenomen. Dit maakte mij onrustig en stil. Ik spotte niet meer met deze dingen. Op een zekeren dag, in eenzaamheid op het land werkend, kreeg ik een gezicht in Gods Heiligheid en mijne zonden en hoe ik ieder oogenblik opgeroepen kon worden om mij voor een alwetende God te verantwoorden. Een vreeselijke angst en benauwdheid maakte zich van mij meester. Het was alsof een hand mij aangreep die mijn geheele ziel en lichaam omvatte. Ik was toen zoo benauwd dat ik bijna geen adem meer kon halen. Ik zonk neer en ben bewusteloos geweest. Hoe lang weet ik niet. Voor mijn zielsoog was het alsof zich een afgrond voor mij opende die mij zou verzwelgen. Ik weet nog wel dat ik, neergevallen zijnde, uitriep: “O, God, dood mij nu toch niet!”

Toen ik bijkwam was ik zeer blij dat ik nog leefde.

Na een poos stil te hebben gezeten om “bij” te komen, kon ik mijn werk weer hervatten. Ik kon mij echter niet verklaren wat dit kon beteekenen. Ik maakte hieruit op dat ik een zeer groot zondaar was en dat God mij nu om mijn zonden straffen wilde met den dood, doch op mijn gebed (“O, God, dood mij nu toch niet!”) mij nog genade had betoond en het nu nog aan zou zien hoe het verder met mij zou gaan. Nu dacht ik, dat er nog hoop was, maar dan moest ik niet meer zondigen. (Met dat zondigen bedoelde ik: vloeken en spotten met God’s dienst, want anders kende ik niet als “zonde”).

Ik nam mij dat voor en zou niemand zeggen wat mij was voorgevallen, want zoo iets dacht ik, overkomt niemand dan een buitengewoon zondaar. Mijn leven was vanaf dien tijd meer ingetogen. Ik dacht in een gevaarlijken toestand te leven. Als ik weer zou zondigen dan zou de Heere mij zeker dooden. Het scheen mij toe, dat de maat vol was. Ik kocht een Bijbel en las er veel in, doch verstond er niets van.

De reeds genoemde werkman (Corns. De Graaf was zijn naam) was verwonderd dat hij mij niet meer hoorde vloeken en spotten. Integendeel hiervan deed ik hem vragen die hij mij niet duidelijk kon verklaren. Hij raadde mij aan ter kerk te gaan en eens een bezoek te brengen bij de ouderling die ’s Zondags de Gemeente voorging (zijn naam was Willem Prins). Die zou mij beter weten te antwoorden, zoo zeide hij.

Maar dat durfde ik in het geheel niet te doen. Ik had hem en zijn volk zoo bespot, en nog nageroepen.

Dan ging ik liever naar de Graaf z’n vrouw die ziek was.

Eens kwam ik daar en hoorde dat God zondaren, groote zondaren wilde zalig maken waarvan vrouw de Graaf een bewijs was. Zij sprak van de blijde hope des eeuwigen levens die zij tegemoet ging. Zoo iets had ik nimmer gehoord. Het greep mij zoo aan, en ik gevoelde dat ik het eene nodige miste, zoodat ik in

luid snikken uitbarstte. Wat hersteld zijnde, vervolgde zij en raadde mij sterk aan tot Jezus de toevlucht te nemen.

Ik antwoordde haar dat het voor mij wel te laat zou zijn. Ik vertelde wat mij was overkomen. Dat God mij bijna had gedood om mijn buitengewoon zondig leven en dat ik nu elk oogenblik de slag had te wachten. Ik achtte mij geheel verloren.

Alles bij elkaar genomen bracht mij tot een zeer wettisch leven. Gevolg was dat ik ter kerk ging bij ouderling Prins. Toen dit voor de wereld en mijn ouders openbaar werd brak er een hevigen vijandschap tegen mij los. Vader wilde het mij met geweld beletten. In de Bijbel lezen, dat wilde ik hardop in huis doen. Ter kerk gaan in de “fijne kerk”, ter catechisatie bij een slootgraver, terwijl in de Herv. Kerk een dominé stond!, dat was al te dwaas. Dat ging alle perken te buiten. Ik deed mijn best om mijn ouders te overtuigen van de noodzakelijkheid der bekeering, van de vergeving der zonden. Doch tevergeefs! Mijn ouders lieten den dominé roepen om mij van mijn dwaasheid te genezen. Deze raadde mijn moeder aan om het maar te laten lopen; het zou wel bedaren. Doch mijn moeder had nu weer evenveel verdriet van mij als vroeger toen ik nog met vader dronk. Nu was ik in opspraak bij de menschen, en elk zag mij met verachting aan. Op straat riep men mij na. Niemand dan “die fijnen” wilde meer met mij te doen hebben. Mijn vader was zoo woedend, dat hij mij de keus liet: of veranderen, of de ouderlijke woning verlaten of hij zou mij om het leven brengen.

Deze drie schrikbeelden moest ik steeds hooren. Hij noemde mij nu de eenige oorzaak dat hij zich zoo aan sterken drank te buiten ging. Ik was voor hem een verrader omdat ik moeder verteld had hoeveel wij vroeger verdrongen en wat onze verdiensten waren.

Zou het drinken door hem gelaten worden dan zou het de schijn hebben het om mij te doen. Het was hem te vernederend dat ik, zijn stiefzoon, hem de les zou lezen, en nu bovendien nog “fijn” geworden was. Dat hij van mij bestraffingen en vermaaningen moest hooren. Nu zag hij in mij Godsdienst en verraad in één vermengd. Zulk “één” kon hij in zijn oogen niet meer zien.

Hij sprak er over met zijn vrienden en vertelde hen de stand van zaken. Dit wekte de vijandschap der buurtbewoners op onrustbarende wijze. Zoo zelfs dat ik menigmaal als ik naar de kerk ging mijn oude vrienden in groot getal achter mij had, al spottende en scheldende. Daarin had mijn stiefvader het grootste plezier. Dit deed mijn moeder pijnlijk aan, zoodat mijn moeder met teedere zachtheid mij ernstig aanraadde om toch deze weg waarop ik pas mijn voeten had mogen zetten zou verlaten. Mijn vader bande mij met ruwe hardheid vaak uit huis zoodat ik de nacht bij een broeder of vriend moest doorbrengen. De onlusten stegen met den dag. Vader eischte echter van moeder toestemming om mij uit huis te verwijderen. Mijn moeder die mij zoo lief had kon daar niet toe komen, en dat ter wille van hare

man die alles verdronk. Ik was haar eenige steun. Al mijn verdiensten gaf ik haar waardoor zij het huishouden kon ophouden.

Deze toestand was onhoudbaar en hoe moest deze worden opgelost? Ik trachtte de knoop door te hakken en stelde moeder voor dat zij vader zou vragen als ik eens uit huis ging of hij dan zijn verdiensten niet zou verdrinken, maar tuis brengen. En wanneer hij dit haar beloofde, of moeder in mijn heengaan dan bewilligen zou. Zou mijn heengaan betering brengen in het huiselijk leven, zou ik – die een twistappel was, er niet meer zijn, dan had ik dit er zelfs gaarne voor over. Hij zou balsem zijn die de “verbannings-wonde” spoedig zou helen. Wat ik voorgesteld had geschiedde. Vader deed de beste beloften, als ik maar heenging.

Spoedig had ik een baas gezocht die mij als knecht in huis wilde nemen en verdiende boven kost en inwoning 2 gulden per week. Roerend was het oogenblik dat ik voor het eerst gepakt en gezakt het huis verliet. Mijn moeder zag mij, haar eenigst kind, door droeve omstandigheden het huis verlaten. Ik was haar woning ontzegd.

Toen voelde ik iets van het woord van den Psalmist: “Mijn vader en moeder hebben mij verlaten”, maar ook het troostvolle wat er volgde: “de Heere zal mij aannemen”. Dit heeft God mij doen ervaren, dit zal verder blijken. Mijn eenige troost, steun en sterkte mocht ik zoeken alleen bij den Heere en bij zijn volk. Dat onvergetelijke lieve volk van God heeft mij toen zeer veel liefde bewezen, vooral de reeds genoemde ouderling Prins die mij als een vader op aarde was. Hem deelde ik al mijn lief en leed mede. Bij hem ging ik ter catechisatie en heb kostelijk onderwijs van hem genoten, hetwelk door den Heiligen Geest aan mijn arme ziel bijzonder werd gezegend. En nu nog denk ik er vaak aan.

Samen baden en zongen wij. Samen weenden wij. Hij leidde mij als een vader in Christus.

Geliefde kinderen, acht uw voorgangeren toch hoog die voor uw zielen waken. Dankt er God voor dat Hij nog zulke mannen geeft die u onderwijzen en leiden op het pad des levens. Neemt hun vermaningen met blijdschap aan, bidt voor hen, zij zijn dienaren Gods, u tot heil geschonken. God heeft mij als een Vader, maar zijn gemeente als een Moeder, gekoesterd. Aan God en Zijnen gemeente hebt gij het te danken dat u zulke pijnlijke ervaringen bespaard bleven.

Ik keer tot mijn levensgeschiedenis terug.

Een enkele maal kwam ik thuis wanneer ik meende dat vader weg was. Dan ging ik even naar moeder om te vernemen hoe het haar ging. In het begin dachten wij dat het wel gaan zou, doch al spoedig trad

de oude toestand weer in. Dit veroorzaakte mij veel verdriet. Mijn moeder treurde en weende om mijn gemis. Ik wist niet wat ik hieraan moest doen. Alleen mocht ik den Heere ernstig voor mijn vader bidden als voor mijn moeder, dat hun oogen geopend worden mochten en zij den Heere mochten dienen.

Intusschen was de winter ingetreden en vader uit zijn werk ontslagen. Geen voorraad was er in huis, geen werk was er meer te verkrijgen zoodat spoedig armoede en gebrek aan voedsel mijn moeder dwongen mij te laten weten in welken nood zij verkeerden. Ik kwam thuis en vond niets meer. Zelfs geen olie voor de lamp.

Moeder weende bitter, vader durfde mij niet aanzien, doch vaak biggelde een traan langs zijn wangen. Mijn hart kromp ineem. Daar moest ik mijn ouders mij hooren vragen om hulp. Gelukkig had ik een aardig bedrag bij mijn baas tegoed, want ik had zeer zuinig geleefd omdat ik mij in de kleeren wilde steken. Ik had het huis verlaten bijna zonder kleeding. Nu dit voor-kwam veranderde ik van blijdschap mijn plannen.

Ik ontving al mijn geld en onderhield zes weken mijn ouders, zoo, dat hun niets ontbroken heeft. Het was mij een groot voorrecht, vooral om hierdoor mijn vader koolen op zijn hoofd te hoopen. Hij was dan ook verslagen en kon zich niet verklaren hoe het mogelijk was dat ik, na zoo bejegend te zijn, mijn laatste cent aan hem besteedde terwijl ik zelf haast zonder kleeding liep. Ik maakte het hem duidelijk dat dit geen vrucht van mij was maar van de genade Gods mij bewezen. Wij kwamen toen zoo ver dat het mij vergund werd om in huis in het openbaar de naam des Heeren aan te roepen, den Bijbel te lezen en daaruit, naar mijn zwakte trachten, mijn ouders te onderwijzen. Zij konden beiden niet lezen. Wat dit voor mij was, is niet te beschrijven. Die verhouding tusschen ons veranderde zoo, dat vader beslist wilde dat ik weer thuis zou komen om gezamenlijk het leven voort te zetten, en beloofde daarbij nooit meer te zullen drinken. Ik was hiertoe niet gemakkelijk te bewegen, doch mijn lieve moeder, die mij zoo gaarne bij zich had, haalde mij hier toe over, hoewel mijn vrienden en mijn baas vooral mij het sterk ontraad hebben. Ik meende echter vooral mijn moeder te moeten gehoorgeven om mede hierdoor haar leven, wat toch een aan-een-schakeling van ellende was, te veraangename. Ik zeide mijn dienst op en ging weer naar huis. De blijdschap van vader en moeder was zeer groot en velen dachten met mij: God zou mij willen gebruiken om hen tot de kennis van Jezus Christus te brengen. Helaas, dit bleek echter anders te zullen worden.

Zoodra ik thuis was, kregen vader en ik werk en verdienden samen 12 gulden en 6 gulden, dus 18 gulden ongeveer. Wij bekwamen spoedig zoodat wij gauw 40 gulden in kas hadden om kleding te

koopen. Maar spoedig kwam de oude dranklust bij vader weer op en trad de oude toestand weer in. De vijandschap tegen mij werd heviger dan vroeger. Nu begon hij bepaald zich er op toe te leggen mij niet alleen te slaan, doch heeft nachten met een mes in de hand, het huis bewaakt. Vooral was hij woedend als ik naar het “gezelschap” was. Hij bedreigde zelfs mij daar vandaan te zullen halen, doch dit durfde hij blijkbaar niet of de Heere belette hem zulks. En aangezien mijn moeder ook een enkele maal naar de kerk was geweest, ging het nu ook tegen haar en het was zoo erg dat ik meende nu om haar het huis niet te mogen verlaten. Ook moeder zag daar erg tegen op. En hoewel vader mij het liefst heen zag gaan, besloten moeder en ik bij elkaar te blijven en de dingen die komen zouden af te wachten. Het huisgezin moest dan ook door mijn verdiensten bestaan.

Zijn woede ging eens zoo ver dat hij mij op een Zondagmiddag in het achterhuis trachtte te worgen. Ik droeg in die dagen een halsdoek. Daar stak hij zijn hand in en draaide toen dien doek om. Juist beschikte den Heere iemand voor den deur die mij – bont en blauw als ik was - verlost. Soms viel hij mij in den nacht aan als ik gerust lag te slapen doch met opgeheven handen (waarin een voorwerp was om mij te treffen) liet God hem staan en ontnam hem de kracht mij te slaan tot ik ontvlucht was.

In den beginne was ik zeer bevreesd voor hem, maar gedurig ziende dat de Heere mij kennelijk bewaarde, week de angst geheel. Ik mocht mij zoo veilig gevoelen onder de beschermende hand des Heeren dat ik mij gerust op Hem kon verlaten, geloovende dat geen haar van mijn hoofd vallen zou zonder Zijnen wil. Onder dezen druk mocht ik opwassen in de kennis van onzen Heere Jezus Christus zoodat ik tot vrijmoedigheid kwam en behoefte gevoelde om met des Heeren volk het Heilig Avondmaal te mogen vieren. Na twee jaar onderwijs te hebben genoten van ouderling Prins verzocht ik den kerkraad belijdenis van mijn geloof te mogen doen. Dit werd mij aanstonds toegestaan. Op een bepaalden dag kwam de kerkraad samen, bestaande uit 2 ouderlingen, twee diakenen en het oudste lid der gemeente. Die zouden met mij spreken. Ouderling Prins ondervraagde mij (ik was alleen) van 7 tot 8½ en na een korte pauze tot 10 uur.

De broeders hadden geen bezwaren zoodat ik bevestigd kon worden. Dit geschiedde in 1871. Ik was toen 18 jaar oud en hoewel alles tegen scheen vierde ik in mijn hart waarlijk feest. Ook al was vader noch moeder er bij aanwezig, al had ik geen cent nieuwe kleeven aan maar een oud versleten pakje en een paar verlapte schoenen. Dat kon mij echter niet hinderen want ik mocht geloovig belijden te gelooven in God den Vader als mijn Vader, en God den Zoon als mijn Verlosser en in den heiligen Geest die in mijn hart de verworven weldaden van Christus deelachtig maakte en mij zou leiden, besturen en regeeren. En dat was mijn algenoegzaam deel waarmede ik mij gelukkig gevoelde, temidden van de droevige omstandigheden die mijn uitwendig leven als jongeling geheel knakte.

Vader kon intusschen schipper worden voor een kantoor te Purmerend. Dit leek hem en ook moeder zeer goed. Zij besloten die betrekking aan te nemen. Moeder wilde mede aan boord gaan en zij stelde mij dit ook voor. Dit beloofde een zeer goed bestaan te worden. Ik had er echter groot bezwaar in, doch moeder smeekte mij om mee te gaan. Na veel wikken en wegen gaf ik toe onder voorwaarde dat zij Zondag's nooit zouden varen. Dit beloofden zij mij zeker en met een bezwaard gemoed ging ik aan boord.

1871 Aan boord

Aan boord! Wat zou het worden? Welke woede zou ik moeten afwachten? Als ik daaraan dacht, dan kromp ik ineen van angst.

Op den eersten Zaterdag-avond lagen wij te Koedijk. Daar was geen kerk, dus moest ik den Zondag aan boord doorbrengen. Droevig ging ik slapen en nam mij voor den anderen morgen naar Alkmaar te loopen om bij de prediking des Woords aanwezig te kunnen zijn. Ik was eenigszins daar bekend en zou wel naar de kerk vragen.

Doch wat gebeurde? Zondag 's morgens werd ik wakker, keek naar buiten en bemerkte dat wij aan het varen waren. De wind was gunstig dus konden wij zeilen. Ik wees mijn ouders op hun zondigen daad en protesteerde op zachte wijze. Zij wilden mij tevreden stellen dat zij niet verder zouden gaan dan tot Alkmaar en kon ik aldaar des middags naar de kerk.

Wij kwamen in Alkmaar aan. Mijn ouders gingen de stad in en ik – zeer bezwaard – zat te peinzen over mijn toestand. Zoo zou het gaan als ik aan boord bleef.

Mijn ouder kwamen terug en hadden boodschappen gedaan. De touwen werden losgeworpen en voeren wij naar Nauerna. Toen was het avond en hadden wij den ganschen dag des Heeren gevaren. Mijn geweten was den geheelen dag zoo bezwaard dat ik geen lust tot eten had. Dit kon mijn moeder niet begrijpen. Zij probeerde alles om mij gerust te stellen: Ik was toch vrij, als het kwaad was, dan was dit toch voor hun rekening. Hiertegenover begon ik te protesteren waarop mijn vader boos werd en in hevig vloeken en verwenschen uitbarstte. De vier volgende Zondagen hebben wij eveneens gevaren. De vijfde Zondag zouden wij in Haarlem zijn. Vader zeide mij dat ik nu mijn hart kon ophalen want wij zouden in Haarlem blijven liggen, maar overigens behoefde ik er niet op te rekenen dat zij Zondags voor mijn zouden blijven liggen. Hij zou zich door mij geen wetten laten stellen.

Zondag 's morgens was ik vroeg op en ging de stad in. Het was voor de eerste maal dat ik in Haarlem kwam en wist geen kerk te staan. Maar al vragende kwam ik op Klein-heilig-land. Daar predikte een jong Predikant wiens naam mij onbekend is. Hij koos zijn tekst uit Jeremia 17:8.

Ik genoot onder dien prediking een bijzonderen zegen. De grond waarin bedoelde boom geplant was, de rivier waarin hij zijn wortelen schoot, waarom zijn loof goed bleef, waarom hij niet ophield van vrucht te dragen.

Ik mocht zien en geloven dat God Zijn werk in mij begonnen was en dat niets ter wereld dat werk zou kunnen tegenhouden, zelfs geen jaar van droogte. Bovendien zag ik in de kerk een jongeling uit mijn

geboorteplaats. Wij spraken elkaar en hoorde hem vertellen van de groote dingen die God aan zijn ziel gedaan had. Onze harten smolten ineens en wij wandelden samen op weg naar het Spaarne waar ons scheepje lag. Wij spraken af dat hij mij na het eten zou halen en zouden wij elkander onze levensweg nader vertellen. Ook hij was uit een leven als heiden geroepen tot Gods wonderbaar licht. Vroeger waren wij speelmakkers geweest.

Bij ons schip gekomen zag ik mijn vader naderen. Vol woede en vreeselijk vloekend, met beide handen omhoog, vroeg hij mij waarom ik zoo lang was weggebleven. De wind was gunstig gekeerd en wilde hij gaan varen. Mijn met gezel schrok zoo geweldig dat hij zonder groeten mij verliet. Direct was er een oploop van menschen en ik verslagen door zulk een onthaal, stond te overdenken wat ik in deze toestand moest doen. Ik besloot niet mede te gaan. Een geweldige schrik ging door mijn leden, ik beefde van angst en weigerde aan boord te stappen. Mijn arme moeder weende bitterlijk. Zij was bezorgd waar ik zou belanden. Zij wist wel dat ik geen cent rijk was, want ik had tien cent gekregen en meer had ik niet. Die tien centen had ik 's morgens in het zakje geworpen. Van alle kanten waren bezwaren. In een vreemde stad, zonder geld, zonder kleeding, zonder kennissen, mijn moeder smeekend om aan boord te komen. Ik werd overmeesterd en voor ik het wist had moeder mijn arm gevat en stond ik aan boord. Vader woedend en tierend vertelde aan de menschen die dit zagen welk een dweper ik was en welke ellende ik al in het huisgezin veroorzaakt had. Ondertusschen gingen wij de kant verlaten en ik moest de zeilen bijzetten. Dit weigerde ik te doen, waardoor ons scheepje onklaar, dwars in het Spaarne lag te drijven. De woede steeg ten top en wilde hij mij verdrinken. Hij sleurde mij de kajuit uit en wilde mij wippen; doch de hand des Heeren liet hem dit niet toe. Ik ging weer in de kajuit en nu moest moeder helpen, die dit dadelijk deed. Wat wij dien dag doorleefd hebben zal ik voorbij gaan. Het heeft geen nut dat te schrijven.

Aan het einde van dien dag arriveerden wij te Haarlemmermeer aan de Slooterweg. Daar moesten wij 's middags suikerbieten laden. Daar gekomen ging mijn vader den wal op en bleven moeder en ik samen achter en beweenden ons leven. Ziek en afgemat van verdriet overwogen wij wat wij zouden aanvangen. Ik gaf aan moeder te kennen dat ik zoo niet langer bij hen aan boord kon blijven en dus maar weg wilde gaan, doch dat ik daarmede wilde wachten tot wij weer in Anna Paulowna kwamen, waar wij volgens plan naar toe zouden varen, mits de winter dit niet zou beletten.

Na gewacht te hebben op de komst van vader – die echter niet kwam – ging ik naar de voorkajuit om mij ter ruste te begeven. Daar gekomen mocht ik al mijn moeite en verdriet in des Heeren hand leggen en beloofde ik God plechtig dat ik te Anna Paulowna met het zondige leven zou breken door van boord te gaan, geloovende dat de Heere mij verder den weg zou wijzen die ik zou hebben te gaan. Nadat ik

voor mijn ouders ernstig had kunnen bidden om opening hunner oogen opdat ook zij met het zondige leven mochten breken, kwam er vrede en stilte in mijn gejaagde ziel en mocht mij van des Heeren trouw bewust vredig nederleggen tot ik verfrist ontwaakte.

Ik verrichtte dien dag mijn taak en sprak niets over hetgeen geschied was. Des avonds zaten wij aan tafel en zag ik dat vader en moeder verzoend waren. Zij leefden weer als was er niets gebeurd. Toen ik dat zag meende ik dat de tijd nu daar gekomen was om met hen over deze zaak te spreken. Ik begon hen erop te wijzen op de beloften die zij mij gedaan hadden om des Zondags nooit te varen. Door het niet naleven dier beloften brachten zij mij in de grootste moeilijkheden, zoodat ik dus zoo onmogelijk kon leven, dat ik daardoor zondigde tegen mijn God en ik de vrede tusschen Hem en mijn ziel moest missen, en dat juist mijn begeeren het was de Heere naar Zijn Woord te dienen. Waren zij voornemens zoo voort te gaan dan zouden zij samenleving met mij onmogelijk maken en ik dus, naar het bevel mijns Gods, hen zou moeten verlaten. Zij zouden dan de laatste reis met mij doen, want ik zou hen in Anna Paulowna verlaten. Zij moesten dan maar naar een knecht omzien.

Het antwoord van mijn ouders was dat zij mij niet konden beloven. Zij moesten rekening houden met wind en weer. Als de wind des Zondags gunstig was dan was er geld te verdienen. Was er kwaad in, dan was dat niet voor mijn, maar voor hun rekening en zouden zij dat wel verantwoorden. Ik was immers maar een kind die door “stijve” menschen zoo “fijn” was gepraat. Ik begreep immers niet wat ik deed, want zou ik dit begrijpen dan zou ik niet zoo dwaas zijn om van boord te gaan. Het was immers winter. Bij de boeren was geen cent te verdienen. Geen thuis, geen geld en geen kleeen genoeg. Als ik die dwaasheid zou begaan dan schoot mij niets over dan te bedelen. Als ik dit alles goed besepte dan zou ik wel wijzer zijn om mij moedwillig in de grootste ellende te storten. Daarbij kwam nog dat zij zich volstrekt geen wetten lieten stellen door een kind. Dat was de rollen omgekeerd. Wilde ik dus doorgaan dan zou ik de treurige gevolgen daarvan wel ondervinden. Daarom ontraadden zij mij dat sterk, met het oog op mijzelf, want zonder mij zouden zij wel varen. Vooral legde vader op dit laatste den nadruk. Hij gaf mij te kennen dat hij blij zou zijn als ik maar weg was. Ik stemde dit alles wel toe, doch het was mij onmogelijk nog langer in de zonden te blijven leven. Ik wees hem (mijn vader) op het gewichtvolle van het leven. Hoe zij dachten over Gods geboden, over het naderend gericht, over den kortstondigheid van het leven, over den roepstem van het evangelie. Hierop antwoordde vader spottend dat hij nog lang niet zou sterven of hij zou door een ongeluk getroffen moeten worden, en dat zou zoo’n vaart niet loopen. Kortom: van mij verlangde hij geen praatjes meer. Ik moest mijn weg maar gaan, hij zou de zijne wel volgen.

Hieruit bleek mij duidelijk dat mij maar één weg openstond, n.l. om van mijn ouders te scheiden en een heenkomen te zoeken waar ik God naar Zijn Woord en de lust van mijn hart zou kunnen dienen.

Veertien dagen na dit gesprek kwamen wij te Anna Paulowna. Het was op Zaterdagmiddag in de maand November van het jaar 1871. Mijn hart klopte van blijdschap dat ik weer bij Gods volk zou kunnen vertoeven, in bedehuis en in gezelschap. Toen heb ik het gevoeld wat het zegt verstoken te zijn van de omgang met des Heeren volk en de openbare samenkomsten onder de bediening des Woords, al was het dan ook slechts preeklezen.

Op de zwerftocht heb ik David leeren verstaan als hij in Ps. 42 spreekt van “Mijn benauwde ziel versmelt” enz.

Het duurde dan ook niet lang na mijn aankomst of ik was bij mijn geliefde broeder, ouderling Prins om hem mijn treurige ervaring te vertellen en hem raad te vragen wat ik zou gaan beginnen.

Broeder Prins zag ook wel dat het moeilijk zou gaan om aan werk te komen. Al het werk was bij de boeren afgeloopen. Doch wij mochten zien op Hem die alles regeert en bestuurt en ziende op het Woord dat God Zijn volk begeven noch verlaten zal, raadde hij mij aan toch naar Gods plan te handelen.

’s Avonds ging ik vol moed en getroost naar bed, en ontwaakte ik den anderen morgen in goede gezondheid. Met een behoeftig en biddend hart ging ik dien dag op naar des Heeren huis. Den geheelen Zondag bij ’s Heeren volk daar en vele gebeden gingen voor mij op tot Gods troon en ik kon in volle overtuiging mij overgeven in de hand mijns Gods.

Ik lag en sliep den Zondag en Maandagnacht gerust. Was ’s Heeren trouw bewust, tot ik verfrist ontwaakte.

Bij het ontwaken vroeg mijn lieve moeder mij of ik bij het voornemen was gebleven. Op mijn bevestigend antwoord barstte zij in tranen uit en was bang dat ik honger en gebrek zou lijden. “O, mijn arme kind, wat zult ge een zwerveling worden, waar is den winter werk te vinden, waar zult ge een thuis vinden? Bezin toch, eer ge begint!”

Met kracht kwam mij het woord des Heeren voor: “Wie vader of moeder liefheeft boven Mij is Mijns niet waardig”.

Ik weende met mijn moeder mede. Ik werd omringd van alle zijden doch de liefde voor God en Zijn dienst overwon mijn hart en het geloof dat God mij niet zou verlaten was zoo sterkt dat ik ook deze verzoeking kon weerstaan. Ik kon van mijn ouders goedsmoeds afscheid nemen.

Zij hadden het huis nog in huur waar wij zoo lang in woonden tot het scheepje gelost was. Voor ons huis lag het vaartuig. Vader was aan boord om te lossen en zou het schip dienzelfden avond wel leegkomen. Dinsdagmorgen zouden wij voor onbepaalde tijd vertrekken.

Vader had niet gedacht dat ik heen zou gaan, vandaar viel het hem verkeerd toen ik van hem afscheid kwam nemen. Hij werd boos en weigerde mij een hand te geven. Zijn laatste woord was: “Stik maar!”.

Moeder vroeg mij waar ik heen zou gaan. Ik antwoordde haar dat ik dit niet wist, doch dat de Heere mijn weg wel zou aan wijzen.

Biddend ging ik heen en nam mij voor alle boeren te vragen naar werk. De eerste boer waar ik kwam stond voor de poort stil. Ik kon er maar niet toe komen er heen te gaan. Ik durfde niet en ging door en bad den Heere of Hij mij toch vrijmoedigheid zou geven om te vragen. Zoo ging ik vier boerderijen voorbij tot er weer een naderde. Daar ging ik met vrijmoedigheid op af, ging de poort door, klopte aan en vroeg om den baas te mogen spreken. De boer kwam aanstonds voor en gaf ik hem mijn begeerte te kennen. Hij liet mij binnen en sprak geruimen tijd met mij. Het einde was: ik kon den geheelen winter bij hem werken voor 5 gulden per week. Den anderen dag kon ik al komen. Mijn blijdschap steeg ten top. Ik weende en zong, en dankte God voor deze kennelijke uitredding.

Ik keerde naar 's Heeren volk terug die biddend wachtten welke weg God voor mij zou openen. Ik vertelde het hen en met den dichter konden wij zingen:

“Komt luistert toe gij Godezinden” enz.

Heden den *Achtsten December* *Achttienhonderd*
Een en Zeventig, zijn voor ons ondergeteekende, Ambtenaar van den burgerlijken stand der
gemeente *Lype* *Jacob Schrieken* verschenen
te Lype, bekende *oud vijftig* jaren, wonende
overledene, en *Pieter Bakker* van de na te noemen
van beroep *veldwachter* oud *vierenvijftig* jaren, wonende
te Lype, bekende van de overledene, welke ons
hebben verklaard, dat op den *Zesden december Maand*
des *voorges* ten *negien* ure, in het huis staande *aande Burgervlotbrug*
in den ouderdom van *veertig jaren*
is overleden *Pieter Keetman*
van beroep *Schipper* geboren *te Wierden*
en wonende *te Ammerlaan, Mar van Maatje*
Wolken, ten beroep *te Ammerlaan*
oudre wedre *bedrua* van *Janne Groot*, overleden
te Wierden, zoon van *Pieter Keetman*
en van *Maatje Groot*, beide over-
leden.
En hebben wij hiervan opgemaakt deze akte, welke na voorlezing door ons *ende de*
getuigen te overteekend.

De Ambtenaar voornoemd.

J. Schrieken
P. Bakker

Op maandag 6 december 1871 valt Pieter Keetman bij
Burgervlotbrug van boord en verdrinkt.
Jacob Schrieken en Pieter Bakker, beiden veldwachter doen
daarvan op woensdag de achtste december aangifte.

December 1871 Opnieuw aan de wal

Ook moest ik nog een kosthuis opzoeken want den anderen dag zouden mijn ouders met hun scheepje weer vertrekken. Eer ik echter daarop uit zou gaan ging ik eerst mijn moeder vertellen wat den Heere voor mij gedaan had. O, wat weende moeder bitter! Nu eerst liet ze mij bemerken dat ze zoo bang was met vader te varen zonder dat ik met hen meeinging. Zij was bevreesd dat de Heere hen zou tegenkomen. Ik sprak daarin niet één woord. Ik wilde afwachten wat dat worden zou. En waarlijk, de Heere bestuurde het zoo dat moeder gedurende de winter niet mee zou varen doch thuis zou blijven.

Den volgende dag ging ik naar mijn nieuwen baas en vader ging met een knecht in mijn plaats varen. Wie had kunnen vermoeden wat hierop zou volgen!

Op den anderen dag, Woensdag 's avonds, kregen wij bericht dat vader aan de Burgerbrugschevlotbrug 's morgens 7 uur over boord was gevallen en verdronken was. Wie had kunnen denken dat het ongeluk waarover hij de vorige week zoo spottend had gesproken, zoo nabij was. Ik sidderde bij de gedachte aan het laatste woord wat hij tot mij bij mijn afscheid gesproken had, wat hij mij toewenschte, is hem overkomen.

's Morgens om 7 uur zou hij door de brug halen en zijn haak tegen een dukdalf zettende sloeg mijn vader voorover in het water, zonk weg in de diepte en kwam niet meer boven. Volgens verhaal van menschen werd hij eerst om 9 uur in den morgen opgehaald.

Wij moesten komen om het lijk te herkennen als zijnde dat van Pieter Keetman. Toen wij daar kwamen, en ik hem zag liggen op de baar met al zijn kleeren nog aan, met bijna dezelfde gelaatstrekken als toen ik voor het laatst hem gezien had, toen doorkruisten mij allerlei gedachten mijn ontroerde ziel. Ik dacht aan het zondige leven dat achter ons lag. Aan de wonderen Gods die mij vrijmachtig waren geschonken en hem onthouden en ik voelde diep leedwezen. Droefheid en blijdschap overweldigden mij beurtelings. Het waarom kon ik niet verklaren. Ik dacht aan het schriftwoord: Zoo ontfermt Hij dien Hij wil en verhardt Hij dien Hij wil, en wat zal nu het maaksel tegen Zijnen Maker zeggen: “Wat doet Gij?” “De Heere regeert”.

Als bij vernieuwing gevoelde ik de lust ontwaken mijn leven in des Heeren dient te besteden al ware het ook dat dit gaan zou onder veel strijd, spot, hoon en verachting waarvan ik in die dagen een ruim deel ontving.

“Maar beter dan dit tijdelijk leven
Is Uwe goedertierenheid, o Heer”.

Na dezen leefden moeder en ik samen en werkten zij beiden en mochten alzoo mild ons dagelijksch brood verdienen.

Toen de winter voorbij was kreeg ik bij mijn baas “gedaan” omdat hij geen werk meer had, doch ik kon dadelijk bij een ander in dienst komen waar ik 6 gulden per week verdiende.

Ik had toch een rustig en aangenaam leven en verrichtte mijn dagtaak met blijdschap en woonde ’s avonds de gezelschappen bij en hoorde des Heeren volk elkander Gods groote daden vertellen. Ik leefde voor het uitwendige geheel zonder zorg.

Mijn weekloon gaf ik aan mijn moeder en ik kreeg 25 cent zakgeld en daarmee was ik o zoo rijk. Mijn bazen waren de gebr. Klaas en Maarten Vlaming. Zij woonden in het westdeel van de Anna Paulowna-Polder op het Breezand. Zij beiden waren landbouwers en leden der Chr. Geref. Kerk. Daar werkte ik met mijn oude broeder in Christus en vriend Hendrik Kooger thans wonende in Den Helder. Met dien onvergetelijken broeder had ik een aangenaam leven. Hij was arm naar lichaam en ziel. Wij konden elkander goed verstaan. Ons samenwerken echter duurde maar één jaar. Daarna kwam ik in dienst bij de heer Kalff, een z.g. heerenboer. Hij had een zetbaas die de zaken waarnam en behartigde. Mijn loon was toen 7,50 gulden per week, zoodat mijn moeder in haar weduwe-zijn het beter had dan in haar tweede huwelijk. Ik leefde rustig en met blijdschap vervolgde ik mijn weg. Zorgen des leven had ik toen niet. Mijn lust was in des Heeren wet die ik dag en nacht overdacht met een onverzadigbaren dorscht naar kennis van God en Zijn Woord onderzocht ik dagelijks de heilige Schrift, maakte uit die overdenkingen en opstellen voor de Jongelings-vereeniging en droeg die voor. Onder dit alles groeide bij mij de lust en begeerte mijn leven te wijden in den dienst van Gods Koninkrijk.

De gemeente bemerkte dit en sprak er over of er middelen zouden zijn om de studiën daartoe te bekostigen. Ik zou dat zeer gaarne willen, doch hoe moest het gaan met mijn moeder. Hoe moest zij aan de kost komen als ik naar Kampen zou gaan. Ik beloofde den Heere mij voor Zijnen dienst beschikbaar te stellen, als Hij voor mijn moeder zorg zou dragen, door voor haar een weg te banen opdat zij buiten mij zou kunnen leven. Het liefst zou ik als zendeling willen arbeiden. Natuurlijk bleef dit moeder niet onbekend en maakte zij zich daar zeer bezorgd over. Welke treurige toekomst zou ik tegemoet gaan! Intusschen kwam er een wending in de zaak van mijn patroon. Hij ging het landbouwleven verlaten en wilde naar Kampen gaan waar hij een stroo- en papierfabriek had gekocht. De baas die zijn zaak

waarnam had een andere betrekking en nu moest in zijn plaats een ander komen die zijn zaken waarnam. Nu hadden zij besloten – ondanks mijn zeer jeugdigen leeftijd – mij als zetbaas aan te stellen. Daardoor verbeterde mijn positie veel. Ik verdiende tweemaal hetgeen ik als knecht verdiende. In zijn huis moesten wij gaan wonen. Dit bracht een geheele verandering. Dit deed mij denken dat het de weg niet was dominé of zendeling te worden. Ik meende hierin te zien dat mij een anderen taak was opgelegd, n.l. dat ik landbouwer zou moeten blijven, hoewel daartoe mijn lust niet was, en nooit geweest is.

Ik was door het sterfgeval van mijn eigen vader op 12 jarigen leeftijd en later door armoede er toe gedrongen geworden wat te verdienen. En dit was haast alleen mogelijk te doen bij een boer. Naar mijn lust werd niet gevraagd. En toen ik den Heere leerde kennen meende ik mijn lust niet voorop te mogen stellen. Daarom ben ik uit gehoorzaamheid trouw den weg gevolgd die de Heere mij leidde. En onder dien indruk aanvaardde ik de eigenlijk veel te verantwoordelijke betrekking. Toch hoewel blijde met de vordering die ik mocht maken kwam ik omtrent mijn toestand in schommeling van gedachten. Daardoor leefde ik niet gemakkelijk. Twee zaken doorkruisten mijn hart en beiden schenen mij onbereikbaar. Mijn leven den Heere te wijden als zendeling of predikant scheen mij als afgesneden; in landbouw blijven had ik geen lust in – maar zou ik een maatschappelijke betrekking moeten bekleeden dan zou ik o zoo gaarne machinist worden. En dat scheen mij nog onbereikbaarder. Van werktuigkunde wist ik niets af en kon mij ook geen weg bedenken langs welken weg ik de kunde daartoe zou kunnen verkrijgen. Menigmaal heb ik met een treurig hart mijzelf beschouwd als één die naar te hooge idealen streefde en daardoor God tegenstond, Wiens wil zou zijn dat ik landbouwer zou blijven waartegen ik in het diepst van mijn hart tegen op stond. Daarvoor heb ik dikwerf den Heere gevraagd of Hij mij dit vergeven wilde en ik bad hem of het hem behagen mocht – als ik landbouwer zou moeten blijven – mij in het hart lust te geven opdat ik mijn taak van ganscher harte zou verrichten en niet al zuchtende. Niettegenstaande dit bleef het hierin voor mij duister en verrichtte ik mijn taak omdat het niet anders kon, doch immer gedrukt. Dit duurde echter niet lang.

1873 Moeder weer ten huwelijk gevraagd

Op zekeren tijd werd mijn moeder ten derden male ten huwelijk gevraagd, en wel door een man die een eigen kleine boerderij had, eene Klaas Hoogschagen. Moeder deelde mij zulks mede en vroeg mijn gedachten daarover. Hierdoor werd ik aanstonds bepaald bij mijn belofte den Heere gedaan. Als moeder een huwelijk aanging dan zou zij verzorgd wezen, doch ... onder allerlei omstandigheden was de lust tot studeeren heel wat afgekoeld. Ik gaf mijn moeder de verzekering dat ik nog geen besluit had genomen om te trachten tot studie te geraken en dat dit dus voor haar besluit geen beweegreden behoefde te zijn. Doch moeder, bezorgd zijnde voor de toekomst, besloot een derde huwelijk aan te gaan. Die man had vier kinderen en was een ongeloovige die naar God, noch Zijn gebod vroeg, zoodat ik niet besluiten kon met dat gezin samen te wonen, hoewel moeder dit o zo graag wilde en die man er niets op tegen had.

Nu moest ik uitzien naar een kosthuis hetwelk ik bij een broeder der gemeente vond. Daar kon ik dagelijks gaan eten, doch 's nachts moest ik - op verlangen van mijn patroon - op de boerderij blijven opdat deze niet onbeheerd zou blijven. Ik bemerkte al spoedig dat moeders huwelijk niet best werkte bij mijn patroon en op mijn betrekking. Ik was 's avonds vooral veel bij 's Heeren volk en niet op de boerderij. Dit werd mijn patroon door mijn vijanden verteld, zoo zelfs dat men er van sprak dat het onverantwoordelijk was die zaak aan mij toe te vertrouwen. Ik was zoo sprak men "te fijn" of "te godsdienstig" om dien taak te bekleeden. Het gevolg was dat er een ander in mijn plaats werd aangesteld - een gehuwd man, en ik als knecht werd verplaatst op een andere boerderij van den rentmeester. De tegenheden kwamen toen de één na de andere. Leefde ik voorheen zonder zorg, nu begonnen de zorgen weer te drukken. Mijn loon verminderde met dien verplaatsing heel wat. Mijn kosthuis beviel mij volstrekt niet. Mijn baas was niet op mijn hand. Mijn moeders huwelijk ging treurig zoodat ik elken dag de klachten te hooren kreeg. Zoo kwamen er dagen van druk en kastijding. Ik voelde mij zoo eenzaam en verlaten. Daarbij kwam nog dat het in mijn hart donker werd. Ik miste de blijdschap des harten. Mijn weg kon ik niet zingende meer bewandelen, maar steeds zuchtende en menigmaal moest ik met Jacob getuigen: "alle dingen zijn tegen mij". Gedurig voelde ik behoefte aan een eigen tehuis, want ik was nergens op aarde op mijn gemak. Overal gevoelde ik mij als een vreemdeling en slechts een "gedulde bijwoner". Dit eenzame leven was aanleiding dat ik den Heere gedurig bad om een vrouw waarmede ik Hem kon dienen. Een vrouw wier lust het was in de vreeze des Heeren te wandelen en alzoo met mij, onder biddend opzien tot God, de lasten des levens te dragen. En tot mijn verbazing wees God mij een vrouw aan die midden in de wereld leefde, en in het geheel niet

wandelde naar des Heeren heiligen eisch. De gedachten aan haar zag ik aan als een ingeving des duivels en opwelling van een begeerte waarover ik gedurig vergeving afsmeekte, en of het den Heere mocht behagen de begeerte uit mijn hart weg te nemen opdat ik zoo diep niet vallen zou een juk aan te gaan met een ongeloovige. Doch des te meer ik daarover worstelde, des te beslister werd de keuze. Ik geraakte in de grootste verlegenheid, aangezien ik meende wanneer ik deze stap zou doen, ik daarmede den Heere een scheidbrief zou geven. God zou mij tegenkomen en er zou een put van ellende voor mij openen, waaruit ik nimmer verlost zou worden.

Ik gevoelde dat alles wat mij tegensprak de neiging niet kon overmeesteren. Alles sprak tegen mij.

In Gods Woord las ik: Doe geen juk aan met den ongeloovige.

Ik sprak er over met sommige van des Heeren volk. Zij antwoordden mij dat ik met den hond tot zijn uitbraaksel weerkeerde. Zij hadden voor mij in deze zaak niets anders dan bestraffingen. Als hamerslagen vielen hun woorden op mij en het deed mij leed dat niemand het mede kon gevoelen in welke moeilijkheden ik mij bevond. Met niemand kon ik meer over deze zaak spreken.

Bezag ik de zaak met mijn verstand, dan had ik ook dit tegen. Hoe zou het gaan met de huiselijke Godsdienst? Hoe zou het gaan met het vieren van den dag des Heeren? Hoe zou het met de kerk gaan? Waar zouden kinderen – zoo deze er kwamen – gedoopt moeten worden? Hoe zou de opvoeding gaan? Zou Gods volk mijn huisvrienden zijn? Zou zij de breede weg der zonden willen verlaten. En zoo zij dit zou belooven, zou zij haar belofte niet breken? Zou zij vijandig worden om mijn leven te verbitteren? Al deze vragen, met de ongunstigste antwoorden, bestormden mij dag en nacht. Niets was er dus voor te zeggen en toch beheerste de keuze mijns harten mij hoe langer hoe meer. In plaats dat de Heere, die toch heerschappij voert over het hart, de keuze bij mij wegnam, - waarom ik dag en nacht smeekte – werd deze al sterker, ja zoo sterk, dat ik niemand anders kon begeeren, hoewel er van andere zijden anderen opgedrongen werden, waaronder er ook waren waarvan ik mocht gelooven, dat zij God vreesden.

Op zekeren nacht, niet kunnende slapen, vanwege den strijd in mijn hart, stond ik op en riep den Heere aan om raad en licht in deze zaak. Het behaagde Hem mij te antwoorden: “Ik zal u onderwijzen en leeren den weg die gij gaan zult. Ik zal raad geven. Mijn oog zal op u zijn”(Ps. 32:8). Nu zag ik dat God mij den weg in deze wees, door op mijn bede mij een vrouw aan te wijzen, door mijn hart aan haar te binden. Zoo zag ik nu dat deze neiging des harten een vingerwijzing des Heeren was, en ik mocht nu geloovig vertrouwen, dat, zoo ik in deze weg zou gaan dat Gods oog in gunst op mij zou zien en dat Hij mij in deze moeilijke dagen een leidsman zou zijn. “Zijn raad zal bestaan” en ik mocht vast en zeker gelooven dat het in des Heeren raad besloten was, dat deze vrouw, Maartje Vos de persoon was, door God mij gegeven.

Daarop heb ik haar gevraagd onder voorwaarde of zij genegen was met mij haar leven God en zijn dienst te wijden. Tot in de kleinste bijzonderheden toe stelde ik haar voor hoe God eischte dat ons huwelijksleven moest zijn en ons huisgezin ingericht moest worden.

Wij stelden een zekeren termijn voor het overwegen.

Voor haar was dit geen kleine zaak. Vooreerst zouden haar ouders op het punt van godsdienst er niet voor zijn. Haar vrienden en vriendinnen zou zij vaarwel moeten zeggen. Wereldsche vermaken zou zij niet meer kunnen bijwonen. Haar leeraar, die “volbloed” modern was, zou haar dat natuurlijk ontraden. Verder was dat “fijne volk”, zoals ik vroeger eens meldde, in dien plaats een voorwerp van spot en hoon. Daarin zou zij nu ook moeten deelen, als zij nu ook met een “fijne” zich zou inlaten. Hoewel zij andere gelegenheden (geheel naar haar omgeving) werden aangeboden, behoefde zij niet uit verlegenheid mij met al mijn voorwaarden te aanvaarden.

De Heere zou dus in haar hart een groote overwinning moeten behalen zou zij mij terwille kunnen zijn. Van al deze dingen was ik mij klaar bewust. Doch Gods raad zou bestaan, daarom had ik haar getrouw alles gezegd, wat ik dacht te moeten zeggen, opdat de uitslag of haar besluit na rijp beraad des te meer tot klaarheid zou brengen dat deze vrouw mij van de Heere was geschonken opdat ik haar als een gave Gods mocht aanvaarden, en als zoodanig handelen.

Toen de gestelde tijd verstreken was kwamen wij samen en ... het verbond werd gesloten. Zij bewilligde in alles, met één voorwaarde dat ik haar, noch zij mij zou dwingen omtrent de kerk. Daarin zag ik geen bezwaar omdat bij mij vast stond dat de Heere machtig was haar te overtuigen dat zij Jezus Christus noodig had, wilde haar ziel gered worden. Zij zou dan bij een modern predikant geen voedsel voor haar ziel vinden.

Zoo betoonde God ook in dezen dat Hem deze zaak behaagde en is dit in ons huwelijk met den dag duidelijker geworden. Waar liefde woont, gebied de Heer zijn zegen, daar woont Hij zelf. En waar de Heere in het hart woont daar is het lieflijk en gelukkig, en daar is vrede temidden van de onstuimige wereldzee; daar is levensmoed en levenskracht; daar wordt het zwaarste kruis gemakkelijk om te dragen; daar is een droge bete brood met vrede beter dan een huis vol geslachte beesten met onrust; en daarom is het zoo waar dat het niet in de veelheid gelegen is, dat iemand leeft uit zijne goederen.

Doch ik keer tot de geschiedenis terug.

Zoo ik meldde was ik weer knecht doch er was een opzichter die mij haatte omdat ik voor hem niet afgodisch vreesde, noch ook erkende dat mijn brood in zijn hand lag.

Er was iets gepasseerd waarin hij onrecht had en daarover kwamen wij in botsing. Aangezien ieder hem in het ongelijk stelde, bekende hij zijn schuld en zouden wij alles vergeten en ervoor zorgen dat de

patroon van deze zaak vreemd zou blijven. Doch later bleek dat hij toch wraak nam. Op zekeren tijd, voor de winter in December 1873 werd ik onverwachts ontslagen uit mijn werk. Daarop had ik niet gerekend. Wat nu?

1874 Nieuw werk?

Aan verdienen voor Maart kon ik niet rekenen, aangezien in het boerenbedrijf met November geen werk meer is. Ik wist weer geen werk en stond verlegen. Ik bracht een bezoek bij een broeder der gemeente. Hij was turfschipper en vaarde van Overijssel met turf naar Anna Paulowna. Hem vertelde ik mijn toestand waarin ik verkeerde. Toen hij hiervan gehoord had stelde hij mij voor bij hem deze winter in te komen wonen. Ik kon hem dan helpen. Hij had nog wel voor twee maanden volop werk en zou ik dan kost en inwoning verdienen en bovendien een kleine vergoeding. Voor mij was dit als een schikking des Heeren, daarom aanvaardde ik dit aanbod gaarne.

Ik had in dezen winter een prettig leven. De lange avonden werden doorgebracht in gezellig, gezegend samenzijn van des Heeren volk.

In het voorjaar stelde de schipper mij voor bij hem te blijven. Dit zou voor mij, met het oog op de toekomst, goed zijn. Als ik met het varen en met den handel in brandstoffen bekend zou zijn dan zouden wij samen zaken kunnen doen. Hij zou dan koopen en varen en ik zou een opslagplaats huren waar het schip werd gelost. Ik zou dan die waren verkopen. Dit lachte mij toe en wij kwamen overeen samen die zaak tot stand te brengen. Ik zou zoo lang bij hem als knecht varen tot ik in het huwelijk zou treden. Alles liep in den beginne tamelijk goed. Hij was een vroom man en dat was in mijn schatting de waarborg voor mijn toekomst. Op vrome menschen bouwde ik alles. Ik zag hen aan als konden zij niet vallen.

Al spoedig werd mij duidelijk dat zijn zaak niet best stond en ik begon te twijfelen of er van ons plan wel iets verwezenlijkt zou worden. Ik leefde heel zuinig om wat geld bij elkaar te sparen voor den dag van ons huwelijk. Ik liet daarom mijn loon zooveel mogelijk bij mijn baas staan. Ons plan was in den maand December 1875 te trouwen en dan maar te zien wat er van ons compagnonschap zou komen. De maand November was aangebroken en wij zouden nog één reis maken, die naar onze berekening 7 weken zou duren.

Vier dagen voor mijn vertrek werd mijn aanstaande vrouw ernstig ziek. De dokter vreesde het ergste. Zij was het meest van den tijd buiten kennis, zoodat wij elken nacht bij haar moesten waken. Hierdoor kwam ik in de grootste verlegenheid. Haar verlaten kon ik niet. Het schip kon ook niet blijven liggen. Ik sprak er daarom met mijn schipper over; doch hij wilde nergens van weten. Ik moest mee!

Een anderen man wilde gaarne de reis voor mij doen, en stelde ik dit daarom de schipper voor. Hij kon hem mijn loon uitbetalen, dan had hij geen schade. Doch het hielp niets. Ik moest mee of ik kreeg geen

cent van mijn loon. Toen werd ik boos en zeide hem dat ik niet meeding. Nog eens herhaalde hij: “ Je krijgt geen cent” .

Ik pakte mijn kist en ging aan wal.

Daar stond ik nu. Zonder werk, zonder thuis, met 62 ½ cent op zak. Doch de gedachte dat hij nu boos op mij was en bij zijn terugkomst na 7 weken wel gekalmeerd zou zijn, daarop hoopte ik. Dan zou hij mij wel betalen, wat ik met mijn arbeid verdiend had.

Intusschen zocht ik werk bij een boer. Dit gelukte mij spoedig.

De reis van den schipper was volbracht en ik was van gedachten dat hij mij wel zou laten roepen om mijn geld in ontvangst te nemen. Doch schipper Visser liet mij in dezen waan. Dit schokte mij zeer en na 6 a 7 dagen ging ik er heen om te zien hoe de zaak stond. Mijn huwelijk hing er van af en tot mijn verbazing bemerkte ik dat hij nog dezelfde was in betrekking tot mijn loon. Weer opnieuw verzekerde hij mij dat ik er geen cent van zou ontvangen.

Toen ik dat hoorde moest ik mij bedwingen om hem niet aan te vallen. Nog nooit had ik geweten wat wraak was, maar nu tot mijn spijt en oneer, gevoelde ik waarlijk wraak in mijn booze hart opkomen. En het is alleen Gods weerhoudende kracht dat ik geen wraak heb uitgeoefend. Nooit heb ik een cent van mijn geld gekregen. Gevolg was dat wij ons huwelijk moesten uitstellen tot ik weer ander geld verdiend had.

MODEL N°. 1, L^{itt}. B.

Art. 8 der wet van den 18den
Augustus 1861, (staatsblad
n°. 79).

Art. 2 van het koninklijk
besluit van den 17den De-
cember 1861, (staatsblad
n°. 187).

NATIONALE MILITIE.

PROVINCIE NOORDHOLLAND.

DE COMMISSARIS DES KONINGS IN DE PROVIN-
CIE NOORDHOLLAND

verklaart, dat *Gerrit Molenaar*
geboren te *Winkel* den *17 December 1853*
wonende te *Anna Paulowna*
van beroep *arbeider*

zoon van *Simon*
en van *Maartje Koster*
wonende te *Anna Paulowna*

(de eerste overleden)
in het inschrijvings-register van de gemeente *Anna Paulowna*
van het jaar *1872* voor de loting van het jaar *1873*
is ingeschreven; dat hem bij de loting is ten deel gevallen
N^o. *19*, en dat hij vervolgens door den militieraad
uithoofde van *zijn enige wettige zoon*
van de dienst is vrijgesteld.

Gegeven te Haarlem den 18 Februarij 1876.

De Commissaris des Konings in de
provincie Noordholland,

Stolk

Registrarend J^h. J^h.

M. G. van der

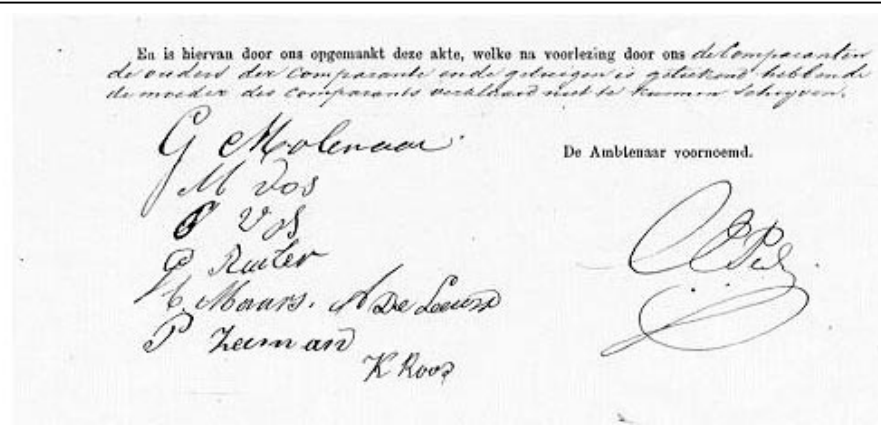
Vrijstelling voor de Nationale Militie

1876 Onze trouwdag

Onze trouwdag werd bepaald op 9 Maart 1876.
Ik was dus weer tot den landbouw teruggekeerd.

Op den Negenden Maart Achttienhonderd Zes en Zestig traden Gerrit Molenaar en Maartje Vos te Annna Paulowna in het huwelijk. Gerrit stond toen ingeschreven in Harencarspel en was arbeider van beroep.

Bij het huwelijk waren als getuige aanwezig Cornelis Maars, van beroep landbouwer, Pieter Zeeman, van beroep arbeider en Klaas Roos, van beroep arbeider. Het waren allen goede bekenden van de Comparanten.

Alvorens verder te gaan moet ik op één ding wijzen. Bij het noemen van namen van personen die met mijn levensgeschiedenis in verband staan, zooals mijn stiefvader, schipper Visser, en namen die nog volgen zullen, - dan is het nimmer mijn te doen om hen te tekenen. Zal ik eerlijk zijn, dan kan ik daar niet buiten. Waarom niet? Omdat ik door Gods genade uit alle omstandigheden iets heb mogen leeren verstaan van de wonderlijke wegen die de Heere met zijn volk houdt en, die wij daarna pas leeren verstaan, opdat wij van ganscher harte leeren beoefenen dat alle dingen moeten medewerken ten goede. Ook schijnbaar kwade dingen die de Heere in Zijn wijsheid over ons laat gaan. Denk maar even terug:

Visser was een vroom man waarop ik bouwde. Later zag ik in dat men noch op menschen (zelfs geen prinsen) noch op vrome menschen bouwen kan.

Later heb ik mij diep geschaamd voor den Heere dat ik in plaats van Hem te vragen of Hij voor mijn loon wilde zorgen door Visser niet toe te laten in zijn boos voornemen voort te gaan, wijl God toch de harten des menschen kan neigen als waterbeken. Maar ik was aan het dwalen.

Ik overlegde tenslotte al het gebeuren en kon maar niet begrijpen dat Visser een Christen kon zijn en zoo met mij handelen. Maar evenmin kon ik begrijpen dat ik een Christen kon zijn en zulk een haat tegen Visser in mijn hart kon omdragen. Dit bracht mij in een maalstroom, zoo zelfs, dat ik in mijn hart een vraagteeken begon te zetten of er een God zou zijn en of er wel een volk des Heeren op aarde kon bestaan.

Mijn jeugd ging voorbij mijn geest. Ik dacht aan de dagen toen ik zooveel zalige gemeenschap met mijn God oefende, toen ik mijn leven den Heere wijdde, toen ik in de gebeden zoo gemeenzaam met Hem kon omgaan, toen ik vaak mijn bange ziel voor Hem kon uitstorten en de Heere mij zoo dikwijls lieflijk verkwikte, toen ik niets anders gevoelde dan een sterken lust mijn leven in des Heeren dienst te besteden, en toen ik een afkeer had van alles wat zondig was. Ik verkeerde toen zoo gaarne bij 's Heeren volk en biddend den Bijbel las. Mijn innigst levensbegeeren bestond in het dienen van God naar Zijn Woord. Hoe geheel anders was het nu! Het gebedsleven had opgehouden. Bij oogenblikken prangde mij de nood, de angst voor de eeuwigheid en ja, - dan riep ik tot God, doch zonder het zoet vertrouwen van vroeger dagen.

Ter kerke ging ik niet meer. Dan zag ik Visser en dan kwam de wraak boven.

Bij Gods volk kwam ik niet meer want dan kreeg ik klappen op mijn ziel. De Bijbel las ik in huis niet, zoodat mijn vrouw mij soms opmerkzaam maakte dat ik zoo diep wegzonk waarover ik mij duchtig schaamde, ik die voor ons huwelijk zooveel had te bedingen, ik stond nu verre beneden mijn vrouw. Wat ik toen in woorden toonde te zijn sprak ik nu in daden tegen. Hoe benauwd was toen mijn leven! In de wereld kon ik mij onmogelijk schikken. Met hen kon ik onmogelijk meegaan, en bij 's Heeren volk kon ik niet verkeerren. Trachtte ik het bidden na te laten dan prangde mijn hart mij. Schikte ik mij tot het gebed, dan kon ik mijn hart niet kwijt, want ik was nooit oprecht. Die tot Hem komen moeten immers gelooven en mijn hart was vol twijfel omtrent God en Zijne genade, in Zijn Woord geopenbaard.

Het Godsbestuur wilde ik niet vatten, en dat kon ik niet. Een stem van schuld volgde mij dag en nacht en kon ik maar komen tot ware verootmoediging. Want ik had wraak in mijn hart.

Ik kon het Visser niet vergeven zoolang hij mij niet betaalde (en betaald heeft hij nooit.....)

Een jaar nadien is hij in Den Helder overleden. Daar is zijn schip gezonken. Met zijn zoon is hij, terwijl het schip zinkende was, nog gered. Ongekleed, met een heevigen koorts, is hij ontkomen. De koude had hem bevangen en werd hij in een koffiehuis verpleegd, waar hij is gestorven. Toen ik dit hoorde leefde hij nog. Ik wenschte hem te spreken, doch eer ik daartoe gelegenheid kreeg, was hij overleden. Hoe heeft mij dat gespeten!

Daarom raad ik een ieder aan: “Vergeet de vermaning des Heeren niet: Laat de zon over uw toorn niet onder gaan”. Over mijn toorn waren vele dagen verlopen, bijna een jaar. De zon is dus vaak onder gegaan, tot groote schade voor mijn ziel. Toen ik wilde vergeven was hij niet meer en kon het dus alleen voor den Heere doen bekend worden dat mijn wrok niet meer bestond. Doch met schaamte des aangezichts en een smartelijk gevoel van schuld in de hoop dat de Heere hem deze daad zou vergeven en ik hem straks in den Hemel nog zien zal, verlost van zonde.

Ik bezocht toen wel weer het volk des Heeren en kwam toen wel weer ter kerk doch de gemeente scheen mij te rangschikken onder de hypocrieten. Vandaar hadden zij voor mij niets dan bestraffingen, beschuldigingen en veroordelingen die mij wel erg aangrepen, doch niet verootmoedigden maar wel tot verregaande moedeloosheid en bijna tot bepaalde levenszatheid brachten. Toch had ik des Heeren volk lief en achtte hen hoog. Maar ik kon nu niet hartelijk met hen omgaan. Stelden zij mijn schuld voor oogen dan moest ik hen altijd toestemmen. Deden zij mij Gods oordeel hooren, wat mij te wachten stond, dan moest ik erkennen dat zij “recht spraken”.

Men sprak met mij echter niet over een uitweg voor mijne zonden, noch ook wees men mij een ontkoming aan voor het oordeel. Wel sprak men als ware er voor mij geen weg meer tot verlossing en vergeving omdat men mij beschouwde als een die de Hemelsche gaven en de kracht der toekomstige eeuw wel gemaakt had – waarover ik in mijn jeugd veel gesproken had – maar nu voor bekeering in mijn hart geen plaats meer scheen te zijn. Zoo werd mijn ziel ontzettend ontroerd en omdat ik dit zelf ook geloofde durfde ik niet om genade bidden. Het scheen mij als had ik de onvergeefelijke zonden, de zonden des Heiligen Geestes bedreven en daarmee onherroepelijk verloren was. Ik had toen geen levenslust meer en waarlijk, ik zocht naar een bron waaruit ik kracht zou kunnen putten om het leven te kunnen voortzetten tot den dag waarop nu God mij rechtvaardig zou oordeelen. Onder zulk een bijna ondragelijk bewustzijn viel mij mijn arbeid o zoo zwaar. In mijn beroep had ik dan ook geen voorspoed. De wereld om mij heen kende mij nog altijd als de “fijne” en daarop was ik, gelijk als altijd – gelijk vroeger – het voorwerp van bespotting en verachting.

Op zekeren dag gebood mijn baas ons allen om 's Zondags te werken. Mijn kameraden beloofden hem te komen. Ik durfde op Zondag niet te werken en weigerde dit, doch uit slaafsche vreeze. Ik viel daardoor bij mijn baas in ongenade en ik kreeg daardoor mijn ontslag en nu was ik mijn vaste betrekking kwijt. Het voorrecht nu voor mij te sterken in den Heere miste ik geheel, want ik meende: het was mijn God niet meer. Ik had Hem verlaten. Ik zag dan ook het ontslag aan als een begin van het oordeel Gods dat als een donkere wolk boven mijn hoofd hing en nu al reeds begon los te barsten. De hemel scheen als van koper, zoodat er geen gebed (van mij tenminste) door kon. O, het was mij bange, zeer bange! Alles kwam op mij aan. Ik dacht aan mijn vrouw die in gezegende staat was en ik zag haar om mijnentwil in een ontzaglijke diepe put afglijden. Een stem vervolgde mijn ziel: "Wie God verlaat heeft smart op smart te vreezen en ik kon maar niet met hartelijk leedwezen mij tot God wenden. Het werd mij toen niet gegeven om al mijn kommernissen op den Heere te werpen. Gij die dit leest en er kennis aan heeft, gij zult iets kunnen verstaan van het hopeloos gevoel wat zich in die dagen van mij mester maakte. "Ik wilde vluchten, maar kon nergens heen". In dien toestand, zonder werk zijnde, trad de armoede in. Ik zocht wel werk en bad wel veel maar dat bidden was meer een geroep van een wanhoopende zonder geloofsvertrouwen dan wel een biddend vastklemmen als ziende den onzienlijke. De nood werd steeds hooger. Ik zou van huis gaan, was ons besluit – naar Den Helder en zien of ik daar iets kon verdienen. De dag van vertrek was aangebroken. Wij konden geen van tweeën eten, zoo greep ons dit aan. Nog zoo jong gehuwd en nu al in zoo'n toestand. Wij hadden nog één rijksdaalder, die moest gedeeld worden, zoodat ik met weinig geld weg moest en mijn vrouw met zoo weinig moest achterlaten. Wij weenden en ik kon er niet toe komen om weg te gaan. Den anderen morgen kwam mij ter oore, dat een met steenen geladen schip ter hoogte van het eiland Wieringermeer was gestrand. Ik begaf mij daarheen om te zien of er wat te verdienen viel. Ik was de eerste en nam aan om het schip te lichten en verdiende in 4 dagen tijds 13 gulden. Dit verlichtte onzen druk en de gedachten om naar Den Helder te gaan verdwenen, temeer omdat er werk voor mij was waarin ik mijn brood kon verdienen doch wel zeer schaars.

1877 Maartje geboren

Op den 8en Juni 1877 werd ons eerste kind Maartje geboren onder zeer drukkende omstandigheden die als een worm aan ons leven knaagden. Allermeeest omdat ik nog steeds in een afwijkenden toestand verkeerde tusschen God en mijn ziel. De Heere was aanwezig met zijn kastijdende roede. Open toegang tot den troon der genade genoot ik niet. Gingen wij des Zondags naar de kerk, dan ging ieder zijn eigen weg. Mijn vrouw naar de Herv. Kerk en ik naar de Chr. Geref. Kerk. Dit kwelde ons beider hart, doch ik was niet op mijn post. Ik gaf geen goed voorbeeld. Ik hinkte nog op twee gedachten. Ik had zelf den Heere verlaten en daardoor kon ik mijn vrouw niet tot Jezus leiden. Ik nam ook mijn priesterlijke ambt niet waar zoals dat behoorde. Ik kon niet leidden zoals het behoorde; mijn hart was niet recht voor God. Onze maatschappelijke positie ging steeds meer achteruit. Het verleden stemde mij tot droefheid, het heden bezwaarde mijn hart, en de toekomst jaagde mij schrik aan.

Ik wilde dit gaarne ontvluchten, doch waarheen? Wolken pakten boven mijn hoofd samen. Anna Paulowna werd mij te zwaar, te benauwd. Het stond mij hoe langer hoe meer tegen. Ik kon bijna het benoodigde voor ons drieën niet verdienen. Het geloof in Gods voorzienigheid was in mijn hart zoo verduisterd dat ik deze tegenheden toeschreef aan den plaatselijken toestand en beraamde plannen om naar elders te vertrekken. Om dit te bereiken zocht ik naar landbouwers die zich in den Y-polders hadden gevestigd. Aan één dier landbouwers schreef ik een brief waarop ik dadelijk antwoord ontving om adressen waar zij konden informeren naar mijn gedrag en bekwaamheid als landbouwknecht. Na goede getuigenissen en een week proeftijd kwam ik klaar bij de Gebr. Van der Beek in de Houtrakpolder.

1877 Houtrakpolder

In de maand Augustus van het jaar 1877 vertrokken wij naar onze nieuwe woonplaats. Ik had mij voorgenomen om aan niemand te zeggen wat er in mijn jeugd gebeurd was omtrent mijn zielen toestand en nu maar te genieten wat ik kon. Vrij zonder band en mij maar alleen toe te leggen op een goede positie waartoe naar mijn berekening de Houtrakpolder een geschikte plaats was, onvrede daar er een geheel vreemde bevolking was, samengesteld uit alle deelen van het land. Alles moest opnieuw worden begonnen en opgericht. Een maatschappelijk leven moest worden gevestigd.

Ook dacht ik dat het wonen daar mijn benauwde zielezorg kon verlichten omdat daar des Heeren volk (zoals te Anna Paulowna) mij niet zooals altijd weer op mijn jeugd zou wijzen en immer bestraffen. Daarmede wonden zij mij immer, met welke wonden ik echter niet tot den troon der genade kon gaan, tot den Grooten Medicijnmeester. Zoo dwaas was ik nu dat ik nu die wonden door een zondig leven zou willen verdooven, dan ze door Christus te laten genezen en heelen. Had de Heere zich niet meer over mij ontfermd, ik was in mijn ongerechtigheid en zonde omgekomen. Voor eeuwig! Maar omdat de Heere niet verandert en de Getrouwe Verbondsgod blijft, daarom worden de kinderen Jacobs niet verteerd.

In de Houtrakpolder aangekomen met ons eerste kind Maartje, toen 6 weken oud, kenden wij daar niemand. Het huis dat wij betrokken bestond uit een kamer en achterhuis met steenen vloer. De wegen waren pas aangelegd. Om het huis heen was alles klei en aarde. Halfweg was het naastbij gelegen dorp waar wij een half uur vanaf woonden. De grond was zoo slecht dat op sommige plaatsen de paarden, ja zelfs de menschen er door zakten. Het was in het tweede jaar dat de polder droog was, dus de bodem der zee gelijk. Het water in de slooten zag groen en paars van kleur en 's morgens vroeg kwam er een zwaveldamp ons tegen. Er werd toen veel geld verdiend en dat mocht alles goed maken.

De bewoners waren meest Zeeuwsche boeren, doch er kwamen (vooral in den oogsttijd) veel menschen uit alle oorden des lands om daar tijdelijk hun brood te verdienen. Mannen, vrouwen en kinderen leefden in eene schuur. Een dikke laag stroo diende dan als bedden. Zoo sliepen 's nachts soms honderden menschen in een schuur.

De zonden tierden onder hen weelig. Vooral des Zondags steeg dat ten top.

De naastbij gelegen kerk was Haarlem of Amsterdam, twee uur gaans en bovendien langs modderwegen die met laarzen slechts begaanbaar waren. De Zeeuwsche menschen vertoonden nog sporen van achting voor Gods Woord. Zij lazen den Bijbel en spraken onder elkander van hun vroomen ouders of kennissen uit Zeeland. Overigens scheen het hen te gaan als mij, wel over de waarheid spreken, maar niet beleven. Van kerkgaan kwam bitter weinig. Allen waren vol om het eene doel (evenals ik), geld verdienen. Vooruitgang maken, de aarde en nog eens aarde, begin en einde. En dat scheen in den beginne te gelukken. Ik kwam op zeer goeden voet te staan met mijn patroons. Zij spraken hun plan tegenover mij uit om mij het volgend jaar onderbaas en boekhouder te maken over het losse werkvolk die er zoo ongeveer 100 in getal waren. Dit werkte voor mijn ingezonken ziel zeer slecht. Ik werd daardoor verregaand hoogmoedig en trachtte mijn patroon boven God te dienen die naar mijn dwaze meening mijn geluk in zijn hand had! Onderbaas worden, dat was het voorwerp wat mij immer bezig hield. Aan luchtkastelen ontbrak het in mijn dwaze verbeelding niet. Het bidden werd enkel gewoonte. Kwam er een oogenblik dat ik aan het verleden dacht, aan des Heeren weldaden mij zoo vaak bewezen, aan mijn zonden en ondank, wie ik moest wezen en wie ik was; o, dan kromp mijn hart als ineen van angst en dan greep benauwdheid mij aan. Uit die benauwdheid riep ik nog wel tot God om ontferming doch Hij antwoordde mij niet vertroostend meer, gelijk als in vroeger dagen.

Om dan toch maar dien druk te ontkomen, zocht ik gezelligheid bij menschen.

De eenzaamheid, - vroeger zoo zoet voor mijn hart, was mij nu onhoudbaar. Dan kwamen mij steeds Gods weldaden voor den geest. De zoete vrede, die ik vroeger genoten had, was nu geweken. Onrust en schuldbesef had ik er voor in de plaats.

De eenige hoop op goed geluk bestond hierin dat ik een goede positie zou veroveren en straks, naar uitlating van mijn patroons, onderbaas zou worden. Dat die positie, die naar mij toescheen zoo groot was, de knagenden vorm in mij niet weg zou nemen, daarvan was ik overtuigd. Toch meende ik in mijn dwaasheid dat het voor mij zou zijn als een zon die een donker pad zou doen opklaren.

Ge ziet dus dat mijn verwachtingen op de aarden waren gericht. Op den Heere durfde ik niet te hopen. Zoo barmhartig kon ik mij God niet voorstellen dat Hij eens weer in gunst op mij zou willen neerzien en mij weder vreugde des heils zou geven.

Mijn dwaze verwachting dan scheen verwezenlijkt te zijn. Mijn patroons spraken mij over mijn arbeid als onderbaas en als boekhouder. Dit kwam zoover klaar dat ik zou van hen, na hun bespreking met de andere heeren, een schrijven ontvangen. De zaak was naar mijn mening zoo goed als klaar.

De teleurstelling kwam. In een schrijven werd mij gemeld dat zij iemand te Dordrecht gehuurd hadden. Dat maakte mij erg boos. De bedoelde man, J.v.D. kwam in dienst en moest ik onder hem komen te

staan. Hij was ook mijn opzichter. Als hij mij iets opdroeg dan prikkelde mij dat. Dit maakte het leven voor mij nog moeilijker. Ik zag dus om naar andere middelen en wegen om mijn positie te verbeteren.

Ik begon mij toe te leggen om kennis te verzamelen van stoommachines om langs dien weg eens machinist te worden. Dat ging uiterst moeilijk.

Geld om boeken te koopen had ik niet. Onderwijs kon ik in de polder niet ontvangen. Er was alleen een stoomgemaal en een stoomdorschmachine.

De werking daarvan kende ik door er veel naar te zien en door denken kreeg ik toch een begrip hoe zulk een werktuig moest draaien.

Dan vroeg ik aan de machinist van het stoomgemaal of hij mij boeken zou willen leenen waarin hij vroeger geleerd had. En waarlijk, hij was zoo goed om mij het gevraagde te leenen.

Ik ging studeeren. Zooveel als ik van mijn nachtrust kon missen besteedde ik er aan. En dat ging goed. Leren, denken, en dagelijks de machine te zien werken deden mijn blik zeer verruimen, zoodat ik kans zag die eigenschappen mij meester te maken, die ik noodig zou hebben om machinist te kunnen zijn.

Op zekeren dag werd ik door mijn patroon geroepen. Hij sprak met mij van die bedoelde onderbaas die tevens het boek van het werkvolk moest bijhouden. Mijn patroon sprak er zijn spijt over uit dat hij hem en niet mij dat werk had gegund. Hij noemde allerlei grieven op die hij tegen hem had.

Dit gesprek had bedoelde J.v.D. aangehoord en had dus vernomen dat zijn betrekking slechts 1 jaar zou duren. Sedert dien tijd was hij zeer op mij verbitterd en mijn achting die voor hem nooit groot was geweest zakte daardoor laag, zoodat wij spoedig daarop in botsing kwamen.

Er deed iets voor waarin hij mij zocht en waarin ik hem niet erkende zooals mij dat betaamde. Deze kwestie kwam ter beoordeeling van mijn patroons, die mijn doen in dit geval niet konden rechtvaardigen en mij daarvoor terecht wezen. Hoewel zij dat op zachte wijze deden kon, of wilde ik mij niet laten gezeggen en nam daarom ontslag uit mijn dienst. Enkel uit trotschheid gedreven ...

Ik ging naar de Haarlemmermeer. Daar had ik een huis met een stuk grond gehuurd. Al ons gespaard geld was noodig om dat land bezaaid te krijgen. Onze voorraad was uitgeteerd toen dit geschied was, dus moest ik noodig wat gaan verdienen om te kunnen leven.

Van de tuin had ik groote verwachting. Maar werk vond ik o zoo moeilijk.

Na lang zoeken kreeg ik voor 7 weken werk bij de Spoorweg Mij. om het oude station aan de Haarlemmerpoort te Amsterdam met alle wissels en bruggen af te breken.

1878 Moeder overlijdt

Nauwelijks was de wond van mijn werkloosheid iets genezen of wij kregen bericht dat mijn moeder in de Schagerwaard ernstig ziek was. Zij verlangde dat wij zouden komen. Zeer ongerust was ik over deze boodschap en besloten wij dat ik aanstonds haar zou gaan bezoeken.

Zoo ging ik dan op reis met een angstig hart hoe ik haar zou vinden. Aan het station Noord-Scharwoude gekomen moest ik van daar af nog een half uur lopen eer ik bij haar was. De weg duurde mij wel 2 uur en hoe korter ik bij huis kwam, des te harder mijn hart begon te bonzen.

In het huis, waar zij huishoudster was, aangekomen zijnde hoorde ik het ontstellende bericht, dat zij dienzelfden morgen was overleden. O, hoe greep mij dat aan. Mijn lieve moeder niet meer te kunnen spreken. Wij die zooveel leed met elkaar doorgeworsteld hadden. Zoo plotseling opgeroepen voor Gods rechterstoel en zonder borg voor hare ziel (althans naar de vruchten gerekend).

Ik was radeloos. Allereerst mijn moeder niet meer te hebben en dan, ik had haar den laatsten tijd niet meer tot Jezus genoodigd omdat ik zelf zoo diep was gevallen en ver afgeweken.

Het kwam mij voor den geest hoe ik mijzelf verwoestte, mijn God onteerde, en vrouw en kinderen niet had voorgegaan zooals mij dat betaamde.

En zocht ik de oorzaak van deze jammerlijken toestand, o, dan was alle schuld aan mijn zijde.

Ik riep tot God, den Heere, doch zonder geloof.

Knagend berouw en slaafsche vreeze maakte zich van mij meester, verwachtende dat na deze slag wel meerdere zouden volgen.

Ik vreesde een vreeze, zegt Job, en zij is overkomen. Zoo ging het ook mij.

De werkzaamheden aan het spoor waren afgeloopen. Ik kwam dus weer zonder verdiensten. Daarbij werd mijn vrouw ernstig ziek, welke ziekte 5 maanden duurde.

Waar ik ook werk zocht, nergens kon men mij plaatsen.

De Heere kwam mij kennelijk tegen en begon ik zulks ook te zien. Ik had den Heere verlaten. God had geroepen en ik had niet willen hooren.

Nu riep ik in den nood om uitredding. Maar Hij scheen voor mij verborgen. Geen straaltje licht ter vertroosting daalde neder. Als ik een kleine opening zag waaruit troost kon nederdalen, dan werd dat aanstonds weer gesloten.

Inmiddels moesten wij voor ons brood en den dokter alles wat in ons huis gemist kon worden, verkopen. Het weinige goud en zilver, wat wij van mijn lieve moeder hadden geërfd moest stuk voor

stuk worden verkocht. Mijn vrouw moest 5 eieren per dag gebruiken die wij niet konden kopen, doch uit moeders erfenis hadden wij 6 kippen gekregen die geregeld 5 eieren per dag legden. Ten laatste moesten wij ook deze verkoopen.

Op zekeren dag dacht ik dat er waarlijk uitkomst kwam. Een boer nam mij als machinist bij een stoomdorschmachine aan. De machinist was weg en moest ik den anderen morgen om 5 uur stoom hebben. Hoe verblijd snelde ik naar huis om deze uitkomst aan mijn zieke vrouw te kunnen meedeelen. Doch, 's avonds kwam iemand zeggen dat de heer van die boerderij iemand had gevonden die als machinist dienst zou doen en ik dus niet behoefde te komen.

Den anderen dag ging ik weer werk zoeken. Doch, hier te vroeg, daar te laat ... er scheen voor mij geen plaats meer op aarde te zijn. Telkens kwam mij al helderder voor den geest dat dit het gevolg was van een leven naar mijn eigen gekozen weg. Zoo God tegen is, wie zal dan voor ons zijn?

Ik moest God rechtvaardigen. Ik zag ter rechter en ter linker hand, doch niemand zorgde voor mijn verslagen ziel.

Heele dagen liep ik rond om werk, doch 's avonds keerde ik weer moedeloos naar huis waar ik een zwakke wegwijnende vrouw vond en twee arme schapen van kinderen. Maartje en Cornelis die meedeelden in de gevolgen van mijn Godverlaten leven. Daarop ziende werd mijn hart doorploegd: "Ik heb gezondigd maar wat hebben deze schapen gedaan?"

Op zekeren dag dwaalde ik weer in de groote Y-polder, al maar werk zoekende. Ik liep aan bij een zetboer die mij kende uit mijn jeugd. Er moest daar een machinist wezen op een stoomdorschmachine. Na mij bekend gemaakt te hebben en gesolliciteerd nam hij mij aan. Morgenmiddag 1 uur moest ik klaar zijn om te kunnen beginnen. Verheugd ging ik naar huis. Stond den anderen morgen vroeg op en ging bijtijds de deur uit om vroeg genoeg stoom te hebben.

Toen ik op de plaats naderde waar de machine stond, zag ik de schoorsteen rooken. Dit deed mijn hart barsten. Er was reeds een machinist die bezig was stoom te maken. Op mijn vraag aan den baas wat de reden hiervan was, gaf hij te kennen dat zijn heer hem vanmorgen iemand had gezonden uit Noord Holland en hij als ondergeschikte had te nemen die hem was gezonden. Ik kon weer moedeloos naar huis gaan.

De nood kwam hoog.

1878 - 1906

Het levensverhaal dat Gerrit in zijn schrift noteerde houdt op met de veelzeggende zin: De nood kwam hoog. Een zoektocht naar de rest van het levensverhaal heeft tot nu toe nog niets opgeleverd. Het zou toch ergens op een zolder moeten liggen....

Over de jaren tussen 1878 en 1906 weten we weinig. Het verhaal van Gerrit Molenaar eindigt kort na de geboorte van zijn dochter Maartje en het overlijden van zijn Moeder in 1877. Uit de burgerlijke stand weten we dat na Maartje nog elf kinderen geboren zijn. Vier in de Haarlemmermeer en Haarlemmerliede, één in Zwartsluis en de overige in Rotterdam. Het gezin Molenaar stond tot 30 maart 1880 geregistreerd als inwoner van de Haarlemmermeer, daarna verhuisde het naar Haarlemmerliede en Spaarnwoude. In de burgerlijke stand stond Gerrit geregistreerd als Nederlands Hervormd en met het beroep arbeider.

In februari 1884 vertrokken de Molenaars naar Zwartsluis. Daar werd op 18 juli zoon Gerrit geboren, die nog geen maand later overleed.

In Zwartsluis is Gerrit Molenaar als machinist in het bevolkingsregister opgenomen. Naast zijn dagelijks werk was hij actief met evangelisatiewerk. Op 5 september 1885, als Maartje in verwachting is van Pieterella, verhuist het gezin opnieuw. Nu naar Rotterdam. Daar zagen Pieterella, Neeltje, de tweeling Gerritje en Neeltje, en tweemaal een zoon met de naam Gerrit het levenslicht. De eerstgeboren Neeltje en Gerrit overleden kort na de geboorte, evenals Gerritje.

In Rotterdam woonde het gezin in een dynamisch gebied dat volop in ontwikkeling was. Eerst op Feijenoord, de Feijenoordstraat, het Stieltjesplein en de Entrepotstraat. Later op het Noordereiland in de Prins Alexanderstraat. Op dit laatste adres stond Gerrit in het jaarboek 1896 ingeschreven als Koopman en Winkelier. Het gezin woonde daar nog toen op 30 november 1898 dochter Maartje op 21-jarige leeftijd in het huwelijk trad met de vijf jaar oudere kleermaker Jacob Bestebreurtje. Een jaar later werd de eerste kleinzoon, Simon Bestebreurtje, geboren.

De kinderen Molenaar

8 juni	1877	Maartje	Anna Paulowna
17 oktober	1878	Cornelis	Haarlemmerliede
17 september	1879	Simon	Haarlemmerliede
4 februari	1881	Simon	Haarlemmerliede
11 januari	1883	Catharina	Haarlemmerliede
18 juli	1884	Gerrit	Zwartsluis
12 november	1885	Pieterella	Rotterdam
13 oktober	1887	Neeltje	Rotterdam
22 juli	1889	Gerritje	Rotterdam
22 juli	1889	Neeltje	Rotterdam
23 april	1891	Gerrit	Rotterdam
26 oktober	1894	Gerrit	Rotterdam

Ten slotte vinden we het gezin nog geregistreerd in de Bloklandstraat in het Oude Noorden van Rotterdam. Volgens sommige bronnen was hij daar bakker.

Gerrit besteedde ieder moment dat hij vrij was aan evangelisatiewerk.

“Wie op zondagmorgen in de omgeving van de stations of bij de aanlegsteigers der stoomboten verkeerde, kon daar broeder Molenaar ontmoeten. Hij was daar reeds om vijf uur bezig met het uitdelen van tractaten aan reizigers.” En, “des avonds was het hem een vreugde om in achterbuurten het evangelie aan de onwetende schare te brengen”.

Op Pinksterzondag 1904 sprak Gerrit Molenaar op uitnodiging van een van de Christelijk Gereformeerde predikanten in Den Haag een ‘stichtelijk’ woord. Verlegen aanvaarde hij de uitnodiging: hoe zou een ongeletterd man, die nimmer gepreikt had dat durven te bestaan.

De prediking van Gerrit maakte indruk, want spoedig kreeg hij meer uitnodigingen om te spreken dan hij zondagen beschikbaar had.

In 1906 nam het leven een belangrijke wending. Gerrit werd aangesteld als lerend ouderling in Delft.

Later in Maasluis, Den Helder waar hij in 1916 predikant werd. Vervolgens was hij predikant in Baarn en Oud-Beijerland, waar hij in op 6 maart 1944 overleed.

